

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Állati bűnök, szótlan áldozatok

Szerző:

Dr. Dülk Tamara Noémi

bírósági titkár

szerző

Pécs, 2022.07.20.

*„Az ember ritkán mond igazat,
de a madár sohasem hazudik.”*

/Alice Hoffman/

I. Bevezetés

Az ember állatokhoz való hozzáállása a történelem során jelentős változásokon ment keresztül. A természeti népek számára az állatok nem csak élelmet jelentettek, hanem a törzsi kultúrákban adott állat, vagy állatok mágikus lények voltak, amelyek (akik) tiszteletet érdemeltek. A zsidó-keresztény kultúrkörben az állatok teljes jogú társai az embernek, hiszen, mikor Isten szövetséget köt Noéval, azt valójában az összes teremtménnyel köti.¹ A későbbi keresztény világ állatértelmezése már eltávolodott ettől a felfogástól. Ahogy az emberiségnek egyre több tudása lett a környezetéről, a benne létező élőlényekről és dolgokról, a kezdeti misztikus értelmezések helyét kezdte átvenni egy sokkal materialistább felfogás az állatokról. Transzcendens lényekből dolgokká váltak. Az állat a római jog szerint úgynevezett *res mancipi*, tehát csak *mancipatio*-val, ünnepélyes aktussal átruházható dolog volt.² Rousseau felfogása szerint az állatok csupán olyan szerkezetek, amelyeknek semmi önmagukon túlmutató célja nincs. Descartes „*cogito ergo sum*” felfogása alapján pedig amelyik élőlény nem tud gondolkodni, az nem is létezik.³ Sok évszázadnak kellett eltelnie, hogy az állatokat már ne csupán dolgokként, hanem értelemmel - és érzésekkel - bíró lényekként aposztrofáljuk.

Vitathatatlan azonban, hogy egészen az őskorig visszanyúlóan fellelhetők arra vonatkozó bizonyítékok, amelyek bizonyos állatok nyomkövetési és egyéb - manapság a bűnüldözésben is alkalmazott - képességeinek felhasználására utalnak. Természetesen e képességek kifejezett kriminalisztikai felhasználásáról nem az egyes állatok háziasításának időpontjától kezdődően beszélhetünk. Évtizedek, sőt évszázadok során sikerült annyira megismerni egyes állatfajok viselkedését és képességeit, hogy érdemben felhasználhatóak legyenek az emberi hiányosságok pótlására. Az állatok megítélésének változása ahhoz is szükséges volt, hogy a bíróság előtt ne ők,

¹ Jávor Benedek: Állatvédelem (jegyzetek). In: Nyéki Kálmán (szerk.): Bioetika és Környezeti Etika. II. Budapest, Család, Ifjúság és Bioetika Intézet Alapítvány, 2010., 96. oldal

² Zoltán Ödön: Az állatvilág jogi védelme. Magyar Jog, 1986/2. szám, 108. oldal

³ Farkasné Halász Henrietta: Állatok a büntetőeljárásban: „Állati” és állatok elleni bűnök, Pécsi Határőr XIX. kötet, 2017., 183. oldal

hanem állattartóik álljanak és meglássuk, hogy felhasználási területeik sokkal szerteágzóbbak, mint azt valaha is hittük.

A jelen tanulmány célja, hogy átfogó képet adjon az állatok és a büntetőjog számtalan találkozási pontjáról, így kitérve a büntefelderítésben, a bíróság előtti eljárásokban és a büntetés-végrehajtásban betöltött szerepükre.

II. Zoo-kriminálisztika, avagy állatok mint nyomozási segéderők

1. A legkedveltebb bűnüldöző segéderő, a kutya felhasználásának történelme

Miért emelkedett ki a többi háziállat közül pont ez a faj és miért alkalmazza az ember évszázadok óta céljai elérése érdekében?

A kutyák szaglása az emberével szemben igen összetett folyamat, amely nehezen fejezhető ki arányszámokkal. Annyi bizonyos, hogy a szaglónyálkahártya mérete eltérő az embernél és kutyánál. Ha illusztrálni szeretnénk, ez annyit tesz, hogy egy átlagos kutya szaglόμεzeje kiterítve egy 1,5x1,5 méteres szőnyegnek felel meg, míg ez embernél ez a terület csak egy gyufásdoboznyi méretű. A szaglást érzékenyíteni is lehet, amely a kutyák esetében az ún. szimatolás segítségével történik, és ezáltal hosszabb ideig képesek a szaganyagok a szaglónyálkahártyával érintkezésben maradni. A szimatolás lehetőséget teremt a kutyák nyomkövetőként, valamint vadászkutyaként történő igénybevételére is. A váltakozó intenzitású légörvénnyel megteremtésével a légáramlás növekszik az orrüregben, az orrlyukak kitágulnak az optimális légáramlás elérése érdekében. A szimatolás segítségével állandóan új információ, szaginger gyűjthető. Az ember esetén szimatolásról nem, csak szippantásról beszélhetünk, amely kevésbé fejlett folyamat, mint a kutyáknál.⁴

Az ember és a kutya kapcsolata sok ezer éves múltra tekint vissza. Az, hogy az embernek a legszorosabb kapcsolata a háziállatokon belül a kutyával alakult ki, feltételezhetően annak is köszönhető, hogy e négy lábúak egyedi szociális kognitív képességekkel rendelkeznek.⁵

⁴ Horváth Orsolya: Azonosító és keresőkutyák kriminálisztikai alkalmazása, PhD értekezés tézisei, Pécs, 2018., 10. oldal

⁵ Horváth Orsolya, 9. oldal

„Az ember ősidők óta használja az ebeket céljai elérése érdekében. A modernkori rendészet megszületésével párhuzamosan fogalmazódott meg az igény a kutyák szolgálatba vételére. A kriminalisztika céljával összhangban megállapítható, hogy használhatók bűnfelderítési, illetve bűnmegelőzési feladatokra is.”⁶

A kutyák az ember mellett számos feladatot elláttak a múltban - és ellátnak a mai napig - munkatársként (pl. vagyonvédelem) vagy munkaeszközként (pl. szolgálati kutya), terápiás állatként, házi kedvencként, harcászati eszközként, sőt még élelmiszer-tartalékként is. A történelem során az ember folyamatosan tágította a kutyák alkalmazásának területeit, így kezdetben csak a vadászatok alatt használta ki segítségüket, majd pásztorként és a harcmezőkön is igénybe vette, vagy szánhúzóként, segítőként, mentőként, közrendvédelmi és bűnügyi célok végrehajtására fogta munkára.⁷

A vadász- és harci kutyák alkalmazása az emberiség egész történelmét végigkíséri, hiszen az ember már az őskorban a háziasított farkasokkal vadászott, az ókori Egyiptomban és Rómában is szervezetten használtak páncélzatot viselő, alakzatban támadó kutyákat, majd a középkorban nemesi vadászatokon láthatjuk őket viszont, az Újkor hajnalán pedig a spanyol konkvisztádorok mellett kamatoztatták nyomkereső képességeiket.

Az ember láthatóan korán felismerte a domesztikált állatokban azt a lehetőséget, hogy békeidőn kívül - a gazdaságban betöltött szerepükön túl - az állatokat a háborúk során különféle egyéb feladatokra is használja.

„Az I. világháborúban az állatok szerepe - a technikai vívmányok háborúban történő megjelenése következtében - már kettős volt: egyrészt a modern eszközöket, fegyvereket szállították a frontokra és a harcmezőkön, másrészt klasszikus harci eszközök is voltak.”⁸

Emellett több mint száz éve alkalmaznak rendészeti célokra kutyákat. Bűnözők nyomának felderítésére és őrző-védő feladatok ellátására Angliában már az 1700-as években alkalmaztak

⁶ Horváth Orsolya, 4. oldal

⁷ Dr. Kiszella Andrea: A szolgálati kutya alkalmazása avagy a „szimatoló műszer”, Jogi Fórum publikáció, Miskolc, 2016., 4-8. oldal

⁸ Horváth Orsolya, 10. oldal

kutyákat, amely módszer fokozatosan tért hódított a kontinensen is, először Németországban az 1800-as években, majd Hollandiában, Belgiumban és Franciaországban.⁹

A modern rendőrség kialakulása lehetővé tette, hogy szervezett keretek között lehessen alkalmazni kutyákat. 1888-ban már a Scotland Yard is nyomkövető kutyákat küldött Hasfelmetsző Jack után, valamint őrző-védő ebeket rendelt a londoni szolgálatot teljesítő rendőrök mellé. A rendészeti célú kutyák módszeres kiképzése 1899-ben kezdődött meg Belgiumban, Gent városában. Hazánkban már a XIX. század végén írásos anyagok jelentek meg a Magyar Csendőrség szolgálatában álló kutyák alkalmazásáról. 1913-ban megalakult a Magyarországi Rendőrkutya Egyesület, majd egy évvel később, Esztergomban megkezdődött az első rendőrkutya-tanfolyam is. A kutyákat először őrző-védő, nyomkövető feladatokra használták, majd a rendőrkutyaikat az igények megfogalmazásával többek között kábítószer-keresésnél, halottak felkutatásánál is segítségül hívták.¹⁰ A szagazonosító bűnügyi szolgálati ebek kriminalisztikai feladatokra való rendszeres felhasználása csak az 1920-as évektől lett szervezetszerű.

Az első világháború során még a felívelő technikai fejlődés sem tudta kiszorítani a kutyák katonai szerepét, így alkalmazták őket futárként, géppuskák vontatására, vagy mentőkutyaként, sebesültszállító szánok húzására. A szovjet Vörös Hadsereg már az orosz polgárháborúban alkalmazott harci-, kutató-mentő- és őrkutyákat, majd a kutyák új, „offenzívabb” felhasználásának céljából megalakultak 1935-ben az első противотанковые собаки (procsivjotankovie szabaka) azaz „harckocsi-elhárító kutya” alakulatok. Ezeket a különlegesen képzett állatokat felszerelték az oldalukhoz jutásukban rögzített 10-12 kg tömegű kétrészes robbanótöltettel, melyet a zsákból kiálló 20 cm hosszú fa emeltyű élesített a harckocsik alvázához érve, így a robbanással harcképtelenné tették a harckocsikat és személyzetüket.¹¹

„Az elgondolás próbájára a második világháború folyamán - 1941-42. között - német támadásokkal szemben került sor, ami azonban csúfos kudarccal végződött, hiszen az addig a kiképzés alatt nyugodtabb körülmények között, eltérő üzemanyag használata miatt más szaggal rendelkező harckocsikkal gyakorlatozó „robbanó kutyák” a csatazajtól megrettentek, összezavarodtak, így

⁹ Dr. Kiszella Andrea, 9. oldal

¹⁰ Horváth Orsolya, 11. oldal

¹¹ Dr. Kiszella Andrea, 9. oldal

gyakran saját állásukba visszaroohanva a baráti katonák halálát okozták. Ennek ellenére a „robbanó kutyák” a háború során olyan hadszíntereken jelentek meg, mint Sztálingrád, vagy Kurszk, és a szovjet források szerint összesen közel 300 ellenséges páncélozott harcjárművet semmisítettek meg, vagy tettek mozgásképtelenné. A „robbanó kutyák” bevetésére azonban nem csak szovjet színekben volt példa. A Németország szövetségeseiként harcoló Japán Császárságban is megkísérelték a kutyák öngyilkos bevetéseinek kidolgozását, azonban ez a próbálkozás is azonnal kudarcba fulladt. A „robbanó kutyák” felhasználásának módozataival 1943 decemberéig az amerikai hadsereg is komolyan foglalkozott, ám az első hátszágai kísérletek után túl veszélyesnek tartották ilyen kutyák bevetését. Ennek ellenére 1942. március 13. napján az Egyesült Államok hadseregének hadbiztosi hivatala életre hívta a hadikutya programot vagy, ahogy később nevezték, a „K-9 alakulatot”.¹²

A programban résztvevő kutyákat kiképző központokban helyezték el, ahol a 8-12 hetes alapkiképzés keretében az alapvető parancsszavak elsajátítása mellett olyan dolgokat is meg kellett tanulniuk, mint utazás harcjárműveken, gázárcviselés, valamint szimulált csatazajjal igyekeztek a stressztűrő képességüket is fejleszteni. Az alapkiképzést sikeresen teljesítő kutyákat speciális képzésekre vezényelték, ahol az alábbi feladatkörökre képezték tovább őket:

- a) Őrkutyák - feladatuk: objektumórzés, behatólok jelzése ugatással, kutyavezető társaságában járőrszolgálat teljesítése
- b) Járőr kutyák - feladatuk: a frontvonalak éjszakai őrzése, rejtett ellenséges állások felkutatása, és kifüstölése
- c) Aknakereső kutyák - feladatuk: csapdák, telepített taposóaknáknak, botló drótos robbanótetek felkutatása
- d) Futárkutyák - őket zajtalan, gyors, és rejtett mozgásra képezték ki¹³

A kiképzett kutyákat Magyarországon a közszférában elsősorban a rendőrség, a honvédség, a határőrség, a Királyi Vám- és Pénzügyőrség (mai nevén: Nemzeti Adó- és Vámhivatal), valamint a büntetés-végrehajtási intézetek „vette állományba”. A háború végével azonban - a veterán katonához hasonlóan - ezeknek a kutyáknak vissza kellett illeszkedniük a civil életbe, így legtöbbjük visszakerült a háború előtti gazdáihoz, mások az államkincstáron keresztül találtak új

¹² Dr. Kiszella Andrea, 10. oldal

¹³ Dr. Kiszella Andrea, 11. oldal

otthonra, míg sok egyedül maradt kutyát veteránok vettek magukhoz.

„A második világháború során erősen visszaesett a rendőr-kutyák képzése és alkalmazása, azonban 1948-ban Kiszpesten és Budán, majd 1951-ben Dunakeszin újra szervezett formában indult meg a kutyakiképzés, amely két központ 1964-ben egyesült és létrejött a Dunakeszin működő Belügyminisztérium Kutyakiképző Iskola. Az itt kiképzett rendőr-kutyák elsődlegesen rendészeti feladatokat láttak és látnak el.”¹⁴

A honvédség állományába tartozó kutyák elsősorban őrző-védő és robbanóanyag-kereső feladatokat teljesítenek. A büntetés-végrehajtási intézetekben egyrészt kényszerítő eszközként, másrészt objektumőrzésre, járőrözési feladatra, biztosítási feladatok ellátására, nyomkövetésre, illetve keresőmunkára is alkalmazzák őket. A schengeni övezethez való csatlakozást megelőzően a határőrség kötelékében járőrözési, objektumőrzési és kereső feladatokat láttak el.

2. Jogszabályi háttér

Más államokban előfordul, hogy bizonyos anyagok azonosításánál különféle állatokat alkalmaznak, így például Németországban egyes határállomásokon kábítószer-kereső sertéseket használnak, az USA-ban kábítószer, illetve robbanóanyagok felkutatására darazsakat alkalmaznak, Izraelben pedig - főleg reptéri használatra - robbanóanyag-kereső egereket képeznek.¹⁵ Emellett az USA-ban katonai delfineket is kiképeztek, amelyeket a vízi mentéseknél alkalmaznak a bajbajutottak megnyugtatására és segítésére, míg Japánban macskákat alkalmaznak a bűncselekmények áldozatainak lelki támaszaként. Több országban találhatunk továbbá madarakat is a hatóságok szolgálatában. Így például sasokkal könnyebben felderíthetők egyes területek és megtalálhatók eltűnt vagy segítségre szoruló személyek és e csodás ragadozómadarak akár a „menekülő” drónokat is ártalmatlaníthatják. Galambok kapcsán pedig megfigyelték, hogy ezek az olykor bosszantó, épületeket megszálló madarak szívesebben telepednek olyan házak tetejére, amelyeket felfűtenek a kannabisz növények termesztéséhez használt infralámpák, ezáltal jól jelzik, hogy a hatóságoknak hol érdemes jobban körülnézniük.

¹⁴ Dr. Kiszella Andrea, 12-13. oldal

¹⁵ Forrás: Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika jövőbeli fejlesztési lehetőségei, kihívásai, Pro Futuro 2013/2. szám

Hazánkban jelenleg számos hatályos jogszabály tartalmaz rendelkezéseket az állatok bűnüldözési és bűnmegelőzési célú felhasználásáról, azonban ezek mindössze a kutyák és lovak alkalmazását teszik lehetővé. A kriminalisztikai célú felhasználás körében azonban még ennél is szűkebb a kör, ugyanis ilyen szempontból - leszámítva, hogy kereséshez, elfogáshoz lovak igénybevétele sem ritka - csak a kutyákról beszélhetünk.

2.1. Katonakutyák

A. honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény az egyéb kényszerítő eszközök között szabályozza a testi kényszer, a könnygázcsoport készűlék, az elektromos sokkoló eszköz, a gumibot, a bilincs, illetve a szolgálati kutya¹⁶ alkalmazásának feltételeit. A szabályozás - a Honvédség feladataira figyelemmel - különbséget tesz a szerint, hogy a szolgálati kutya alkalmazására polgári személlyel vagy katonával szemben kerül sor. A szolgálati kutya a többinél súlyosabb kényszerítő eszköznek minősűl, így alkalmazásának feltételeit és módjait - vagyis hogy az állatokat szájkosár, illetve póráz alkalmazásával vagy anélkül veszik igénybe - a törvény részletesen szabályozza.

2.2. NAV kutyák

Bár mókás lenne elképzelni, ahogy adóellenőrök szolgálati kutyákat vetnek be a gazdaság fehéritése érdekében, de hacsak nem kisállat kozmetikába terveznek próbavásárlást, a - régi nevén - APEH munkatársai főszabály szerint nem alkalmaznak szolgálati állatokat.

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) esetében a volt Vám- és Pénzügyőrség tagjai használhatnak szolgálati kutyákat. Az irányadó jogszabályi előírások szerint¹⁷ pénzügyőr szájkosárral ellátott szolgálati kutyát kényszerítő eszközként alkalmazhat, ha a testi kényszer alkalmazásának feltételei fennállnak. Szájkosár nélkül pórázon vezetve az intézkedés elleni tevőleges ellenállás lekűzdéséhez, szájkosár és póráz nélkül súlyos sérűléssel fenyegető támadás elhárítására, a NAV nyomozó hatósága hatáskörébe tartozó, súlyos (legalább 5 évi szabadságvesztéssel büntetendő) bűncselekmény

¹⁶ A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény 59-60.§

¹⁷ A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 43.§

elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy elfogására vagy a pénzügyőr személye ellen intézett támadás vagy az életét, testi épségét közvetlenül fenyegető magatartás elhárítására használhatók szolgálati ebek.

A NAV által alkalmazott szolgálati kutya mint kényszerítő eszköz alkalmazása kapcsán - a Rendőrségről szóló törvény rendelkezéseihez hasonló - szabályként a törvény kimondja, hogy a pénzügyőr nem csak a saját személye ellen intézett támadás, fenyegető magatartás elhárítására alkalmazhat szájkosár és póráz nélkül szolgálati kutyát, hanem - a gyakorlati tapasztalatok alapján - a súlyos sérüléssel fenyegető támadás elhárítására, továbbá a NAV nyomozó hatósága hatáskörébe tartozó bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy elfogására is.¹⁸

A pénzügyőrök szolgálati kutyával való eljárására további szabályozást tartalmaz a pénzügyőri intézkedések és a kényszerítő eszközök alkalmazásáról, valamint az elfogott, előállított, őrizetbe vett és fogva tartott személyek őrzésének és kísérésének eljárási szabályairól szóló 20/2018. (XII. 21.) PM rendelet, amely kimondja, hogy kényszerítő eszközként kizárólag a NAV által rendszeresített és szolgálati feladatok ellátására kiképzett, egészséges, ápolt és jó erőnlétű kutya alkalmazható. A pénzügyőr a szolgálati feladata ellátása közben a szolgálati kutyát nyilvános helyre is beviheti. Szolgálati kutyát csak olyan szolgálati feladat végrehajtására lehet alkalmazni, amelyre kiképezték, és amelyre minősítése alapján alkalmas, valamint szolgálatba csak kutyavezetővel együtt vezényelhető.¹⁹

2.3. Közterület-felügyelő ebek

A közterület-felügyeletről szóló 1999. évi LXIII. törvény csupán említést tesz a szolgálati kutyáról, még hozzá annyiban, hogy annak alkalmazási szabályait a 29.§ b) pont bb) alpontja értelmében miniszteri rendelet határozza meg.

A 43/1999. (XI. 26.) BM rendelet 17.§ (2) bekezdése meghatározza, hogy a felügyelő kiképzett, egészséges, ápolt és jó erőnlétű, a külön jogszabályban meghatározott minősítési feltételeknek

¹⁸ Miniszteri indokolás a 2010. évi CXXII. törvény 43.§-ához

¹⁹ 20/2018. (XII. 21.) PM rendelet 39.§

megfelelő kutyával láthat el szolgálatot. Ennek értelmében a jogszabály megteremti a szolgálati kutya igénybevételeének elvi lehetőségét, azonban annak részletes szabályait nem tartalmazza.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a közterület-felügyelő szolgálati kutyát kizárólag önvédelmi célból tarthat magánál, a kutya az intézkedés kikényszerítése céljából nem alkalmazható, ezért kényszerítő eszköznek sem tekinthető. A szolgálati kutyát csak támadás esetén lehet alkalmazni, használatára a jogos védelmi helyzet szabályai alkalmazandók.

2.4. Őrkutyák

A fegyveres biztonsági őr számára - az engedélyben meghatározott mennyiségben és minőségben - a rendőrségnél, illetve a Magyar Honvédség létesítményeit őrző fegyveres biztonsági őr esetén a Magyar Honvédségnél rendszeresített szolgálati kutya vásárlása, illetve tartása engedélyezhető. Kényszerítő eszközként csak olyan szolgálati kutya alkalmazható, amely az ORFK Kutyavezető-képző Iskolától megfelelő minősítést kapott.

A fegyveres biztonsági őrsegről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról szóló 1997. évi CLIX. törvény felhatalmazása alapján a fegyveres biztonsági őr a biztonságot veszélyeztető tevékenység megszakítása érdekében, az azt elkövető személlyel szemben az arányosság követelményének betartásával alkalmazhat pórázon vagy anélkül, szájkosárral ellátott szolgálati kutyát.²⁰ Támadás megakadályozására vagy ellenszegülés leküzdésére pórázon vezetett, szájkosár nélküli szolgálati kutyát, az állam működése vagy a lakosság ellátása szempontjából kiemelkedően fontos tevékenység, létesítmény, szállítmány ellen fegyveresen vagy felfegyverkezve intézett támadás elhárítására szájkosár és póráz nélküli szolgálati kutyát alkalmazhat.

Ha a fegyveres biztonsági őr rendelkezik szolgálati kutyával, akkor az őrzés tárgya ellen fegyveresen vagy felfegyverkezve intézett támadás elhárítását először a kutya alkalmazásával kell megkísérelni. Ugyanakkor a fegyveres biztonsági őr intézkedése következtében megsérült személyt elsősegélyben kell részesíteni és gondoskodni kell orvosi ellátásáról.

²⁰ 1997. évi CLIX. törvény 9. és 10.§

2.5. Rendőrkutyák

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény a szolgálati kutyát²¹ a kényszerítő eszközök közé sorolja. A rendőr szájkosárral ellátott szolgálati kutyát kényszerítő eszközként akkor alkalmazhat, ha a testi kényszer alkalmazásának feltételei fennállnak.

Szájkosár nélküli szolgálati kutyát pórázon vezetve akkor lehet alkalmazni, ha a jogellenesen összegyűlt tömeg enyhébb kényszerítő eszközzel nem oszlatható szét, illetve, ha az a közbiztonságot súlyosan veszélyeztető csoportosulás szétosztatásához vagy a rendőri intézkedéssel szembeni tevőleges ellenállás leküzdéséhez szükséges.

Szájkosár és póráz nélkül pedig szolgálati kutya akkor alkalmazható, ha súlyos sérüléssel fenyegető támadás elhárítása, súlyos bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható személy elfogása vagy a rendőr személye ellen intézett támadás, illetve az életét, testi épségét közvetlenül fenyegető magatartás elhárítása érdekében szükséges.

A rendőrség által alkalmazható szolgálati kutyák közé sorolható továbbá a rendőrségi fogdák rendjéről szóló 56/2014. (XII. 5.) BM rendeletben említett, a biztonsági ellenőrzés során a fogdára érkező, illetve onnan küldendő levél felbontásánál igénybe vehető különlegesen kiképzett kutya is.²²

2.6. Bv. kutyák

A kutyák nemcsak kriminalisztikai célokra alkalmazhatók kiválóan, hanem a már büntetésüket töltő elkövetők helyes irányba terelésére is igen jól alkalmazhatók. A büntetés-végrehajtási intézetekben jelenlétük biztonságot jelent mind a személyzet, mind az elítéltek számára. Őrző-védő funkciójuk mellett a kutyák - más állatokkal egyetemben - reintegrációt elősegítő céllal is megjelenhetnek az intézetekben, erre a későbbiekben részletesen is ki fogunk térni.

A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény 21.§-a - a rendőrkutyák alkalmazására vonatkozó szabályokkal paralel módon - tartalmazza a szolgálati kutya igénybe

²¹ 1994. évi XXXIV. törvény 50.§

²² 56/2014. (XII. 5.) BM rendelet 26.§ (4) bekezdés

vehetőségének szabályait, meghatározva, hogy milyen feltételek mellett és milyen módon vehetők be.

A büntetés-végrehajtási szolgálati kutyák szintén kényszerítő eszköznek minősülnek, ugyanakkor alkalmazhatók a büntetés-végrehajtási intézetbe belépő személyek átvizsgálásához²³ vagy a fogvatartottakkal szemben alkalmazott motozás és ruházat átvizsgálás során.²⁴

A büntetés-végrehajtásban dolgozó jelenleg több mint 110 szolgálati kutya elsősorban német juhászköből, malinois és holland juhászköböl, vagy ezek keverékeiből kerül ki, de spániel, vizsla, sőt már simaszőrű foxterrier is segíti fenntartani az intézetek rendjét és biztonságát. Ezeket a kutyákat az őrző-védő funkciójuk mellett a megelőzési és felderítési tevékenység során is alkalmazzák, így anyagkereső és nyomkövető ebek is az állomány részét képezik.

A jelenleg legmodernebbnek tekinthető hazai kezdeményezés a 2021-ben indult „kölyökkutya program”, amelynek keretében a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet saját berkeken belül kezdett németjuhász kutyák tenyésztésébe. Az elgondolás azon alapul, hogy a bv. intézet ezáltal olyan munkakutyához juthat, amelynek ismert a vérvonala, az ételételözménye, valamint már egészen kis kortól szakértő kezek között megfelelő kiképzést kap. Az első alom, a 2021 júniusában született 3 szuka és 3 kan kutya az alapkiképzést követően - a megmutatkozó erősségeikre alapozva - kábítószer-kereső, nyomkövető, őr-járőr és elfogó kiképzést kapott.

3. Rendőrök és szolgálati paripák

Az előzőekben részletezett felsorolásból látható, hogy szűk értelemben véve zoo-kriminológiai célból tulajdonképpen csak a rendőrség alkalmaz szolgálati állatokat, a többi hatóság szinte kizárólagosan a személyi és vagyoni állomány megóvása érdekében tartja őket. Épp ezért indokoltnak tartom, hogy kicsit nagyobb figyelmet szenteljünk a rendőrség által kiképzett és alkalmazott állatoknak, így a következőkben erről lesz szó.

²³ A büntetés-végrehajtási szervek területére történő be- és kilépés, valamint a büntetés-végrehajtási szervek területén tartózkodás részletes szabályairól szóló 44/2007. (IX. 19.) IRM rendelet 3.§ (4) bekezdés és 9.§ (1) bekezdés

²⁴ A szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet 59.§ (2) bekezdés

A rendőr-kutyák kiképzésére és tartására vonatkozó részletes szabályozást a Rendőrség Kutyás Szolgálati Szabályzatáról szóló 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás, míg az egyedülálló módon csak a rendőrség által alkalmazható szolgálati lovakkal kapcsolatos szabályokat a Rendőrség Lovas Szolgálati Szabályzatáról szóló 7/2021. (IV. 9.) ORFK utasítás tartalmaz. Itt utalnék továbbá arra, hogy a körzeti megbízotti szabályzatról szóló 26/2015. (XII. 9.) ORFK utasítás is tartalmazza, hogy szolgálati kutya, illetve szolgálati ló a körzeti megbízottak részére is biztosítható.

A Rendőrség állományában lévő szolgálati kutya - az alapképzés és a szakirányú kiképzés eredményeként - az igénybevétele célja szerint lehet²⁵

- járőr-kutya (járőr-kutya I.) vagy tömegkezelési feladatokra felkészített járőr-kutya (járőr-kutya II.)
- alap nyomkövető képzettséggel rendelkező járőr-kutya (általános rendőr-kutya)
- nyomkövető kutya
- szagazonosító kutya
- kábítószer-kereső kutya
- robbanóanyag-kereső kutya
- holttest és holttest-rész kereső kutya
- közrendvédelmi speciális (támogató) kutya
- őrkutya
- személykereső kutya
- égésgyorsító anyag-kereső kutya
- utánpótlás célú (képzetlen vagy növendék-) kutya
- oktatási célú kutya
- tenyészkutya
- speciális bűnügyi kereső kutya
- bűnmegelőzési célra, valamint a közönségkapcsolatok erősítése érdekében igénybe vehető kutya

²⁵ 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás 3. pont

Ezek közül az utánpótlási, az oktatási célú és tenyészkutyák értelemszerűen nem a rendőrök munkáját segítik elő, hanem az állomány fenntartásában vesznek részt, így a rájuk vonatkozó szabályozás ismertetését mellőzöm.

A különböző szakirányokra kiképzett kutyákat a mindennapi munkájuk jellege alapján az alábbi három fő csoportba oszthatjuk:

3.1. Közrendvédelmi kutyák

Az első csoportba sorolt szolgálati kutyák a feladatuk ellátása során a rendőri intézkedések biztosításában vesznek részt, így ide sorolhatók az általános rendőr-kutyák, a járőr-kutyák, a közrendvédelmi speciális kutyák és az őrkutyák. Elsősorban objektumok és személyek őrző-védőiként, területek ellenőrzésére, rendőri intézkedés biztosítására; elkövetők felkutatására, elfogására és előállításának biztosítására, valamint tömegoszlató eszközként alkalmazzák őket, ám sokszor tényleges bevetésük nem is szükséges, mivel a felvonultatásuk már olyan pszichológiai hatást vált ki, amely az esetleges támadókat visszakozásra készíti.²⁶

Speciális szabályként az utasítás előírja, hogy őrkutyákat naponta legfeljebb 12 óra szolgálati idővel lehet igénybe venni, valamint - bár az őrzési feladatot önállóan hajtják végre - előírja a kutyavezetők részére, hogy szükség szerint, de legalább 3 óránként ellenőrizzék őket. A közrendvédelmi speciális kutyák vonatkozásában pedig kiemeli, hogy ezeket a kutyákat együttesen csak akkor lehet alkalmazni, ha a csapatos feladatteljesítésre kifejezetten kiképezték őket.

3.2. Keresőkutyák²⁷

A keresőkutyák egy meghatározott szagkomponensekből álló vegyületet (kábitószer, robbanószer stb.) keresnek, így tehát e kategóriába tartoznak a kábitószer-kereső, robbanóanyag-kereső, tetemkereső és személykereső kutyák. A kábitószer elleni harc, a társadalomra és az egyénre veszélyt jelentő anyagok terjedésének megakadályozása, a drogprobléma megoldása többféle módon valósulhat meg. Az egyik ilyen fellépési mód a szervezett bűnözés ezen ága ellen, a

²⁶ Horváth Orsolya, 11. oldal

²⁷ Horváth Orsolya, 11-12. oldal

kábítószer-kereső kutyák alkalmazása. A terrorizmus ellen való nemzetközi szintű fellépés, a robbantások, merényletek megakadályozása indokolja a robbanóanyag-kereső kutyák alkalmazását világszerte. Az Amerikai Egyesült Államokban miniszteriális szinten 1998-2010-ig, összesen 72 speciális, robbanóanyag-kereső kutyával ellátott csapatot hoztak létre járművek, csomagok és személyek átkutatására. Az Európai Unióban is ugyanúgy biztosított, hogy a reptereken, a meghatározott biztonsági kockázatot nyújtó területeken a csomagokat, a járműveket, a személyzetet és az áthaladó személyeket átvizsgálják.

A klasszikus anyagokon kívül ismert más olyan anyag, vegyület keresésére történő kiképzés is, amely a bűnfelderítést szolgálja. A Fővárosi Katasztrófavédelmi Igazgatóság Keresőkutyás Szolgálatát például alkalmaz égésgyorsító anyagot kereső kutyát is, amikor felmerül szándékos gyújtogatás gyanúja a kárhelyszínen. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal kötelékében dohánykeresésre képzett kutyák is teljesítenek szolgálatot. Utóbbiak alkalmazhatók költségvetési csalás bűncselekmény gyanúja esetén. További az adott céloknak megfelelő bármilyen szaggal rendelkező anyag keresésére képezhetők a kutyák (például vérnyomok felkutatása, egyes vegyi anyagok jelzése).

A tetemkereső - hivatalos nevén holttest és holttest-rész kereső - kutya igénybevételére a keresőkutyák alkalmazási szabályait kell megfelelően alkalmazni. Ahogy a nevükben is szerepel, ezeket a kutyákat emberi maradványok, holttestek felkutatására képezik ki.

A személykereső kutyák pedig erdős, bokros területen, épületben vagy járműveken elrejtőzött személyek felkutatására, illetve ha erre a feladatra képzett, mentőkutya vizsgával rendelkező kutya nem áll rendelkezésre, eltűnt személy felkutatására vehető igénybe.

3.3. Azonosító kutyák ^{28, 29}

A harmadik csoportba tartozó kutyák egy összetettebb feladaton dolgoznak: a „frissen” mutatott indító (azonosítandó) szagot keresik és követik, kiválasztják azt a többi, zavaró szag közül. Az „azonosító” elnevezésnek ebben az esetben nem a klasszikus kriminalisztikai személyazonosításhoz van köze, mivel a szagazonosítás esetében a szagazonosító kutya csak a neki külön betanított

²⁸ A 2. és 3. csoportba tartozó kutyákat összefoglalóan bűnügyi szolgálati kutyáknak hívjuk

²⁹ Horváth Orsolya, 13. oldal

szagokat azonosítja, a nyomkövető kutya pedig ugyanezt teszi, csak nem előre betanított, hanem frissen mutatott szagokkal.

Az azonosító kutyák alkalmazásakor, tekintettel arra, hogy változó mintával (szaggal) dolgoznak, amely összetétele nehezen ellenőrizhető, törekedni kell a megbízhatóságra, a folyamatok pontos meghatározására, az eljárások dokumentálására. A nyomkövető és szagazonosító kutyák munkáját a kezdetektől kétségbe vonták és az eljárásjogi problémák is ezen a két területen a legszembetűnőbbek. A nyomkövető kutya képes az elkövetők, személyek, tárgyak felkutatására az általuk hátrahagyott „szagnyomok” alapján. Ahhoz, hogy a bűnüldözés szolgálatába állítsuk a kutyákat, megfelelő kiképzés és motiváció szükséges. A nyomkövető - speciális feladatot ellátó (szakosított) - kutyák hosszú időn keresztül a katonaság, rendőrség első számú, feladatorientált kutyái voltak. Napjainkban szorultak csak háttérbe, amióta a keresőkutyák iránti igény a globális bűnözés hatására megnőtt. A városiasodás, a mesterséges (beton, aszfalt) utak szintén megnehezítik a nyomkövetés elvégzését.

A nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet tartalmazza a kutyák kifejezetten nyomozást segítő alkalmazásával kapcsolatos rendelkezéseket. A kutyákat elsősorban a szagazonosítás mint bizonyítási cselekmény résztvevőiként említi. A szabályozás alapján ún. bűnügyi szolgálati kutya³⁰ menekülő elkövető nyomon követése, menekülési útvonalának felderítése, tárgyi bizonyítási eszközök felkutatása, szagazonosítás, kábítószer megtalálása, valamint holttest felkutatása céljából alkalmazható. Ebből a célból a nyomozó hatóság az adott személyről vagy tárgyról a szemle elrendelésével szagmintát vehet, vagy a szagmaradványt hordozó tárgyat lefoglalhatja. A bűncselekmény helyszínén rögzített szagmaradvány, illetve a levett szagminta alapján a nyomozó hatóság bűnügyi szolgálati kutya alkalmazásával szagazonosítást végezhet, amelyről feljegyzést készít. A bűnügyi szolgálati kutya igénybevétele, tevékenységét, tevékenységének eredményét a nyomozó hatóság az eljárási cselekményről készült jegyzőkönyvbe foglalja, vagy arról szintén feljegyzést készít.

A bűncselekmény helyszínén hátrahagyott emberi szagmaradványok és a potenciális gyanúsított(ak) személyi szagmintájának összehasonlítására a szagazonosító kutya képes. A helyszíni

³⁰ 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 84.§

szagmaradványok összehasonlítása alapján lehetséges sorozat-bűncselekmények megállapítása is. A helyszíni, valamint a személyi szagminták szagkonzervekben történő tárolása lehetővé teszi az emberi anyagmaradványok hosszabb ideig történő megőrzését, így a későbbi (sokszor hónapokkal a bűncselekmény elkövetése után történő) szagazonosítás elvégzését. A szagazonosítás leginkább a felismerésre bemutatáshoz hasonló, így az összehasonlító eljárásnál biztosítani kell az inkriminált mintákon kívül hasonló időben, helyen és körülmények között szerzett szagmaradványok, személyi szagminták azonosításban történő részvételét. Ez biztosítja az eljárás függetlenségét és a garanciális szabályok betartását. A legfontosabb, hogy olyan eljárással dolgozzanak, amely minimálisra csökkenti a kutya befolyásolhatóságát az eljárás során, és a legbiztosabb választ adja annak eredményéről az elrendelő szervnek, a hatóságnak.

A szagazonosító és nyomkövető kutya feladata közötti különbség tehát röviden úgy fogalmazható meg, hogy míg a szagazonosító kutya csak konzervált emberi szag közvetett azonosítására - tehát statikus módon - vehető igénybe, a nyomkövető kutya emberi szagnyom követésére, az elkövető útvonalának felderítésére, a nyomhoz tartozó tárgyak felkutatására, menekülő személy felkutatására, rendőri intézkedés biztosítására, tárgyi bizonyítási eszközök felkutatására vagy épp eltűnt személyek felkutatására is használható, vagyis a feladata elvégzése egy sokkal dinamikusabb bizonyítási cselekmény keretében történik.

3.4. A kereső és azonosító kutyák munkavégzési tárgyai

Az azonosító és kereső kutyának a munkája során különböző anyagok szagát kell megtanulnia és felismernie. Ezek a szagok, anyagok tulajdonképpen a munkavégzés eljárási tárgyaként értelmezhetőek.³¹

„Vannak kísérletek műorrok kiépítésére, egészségügyi alkalmazására, azonban ezek csak „ebhelyettesítők”, az alapproblémát nem oldják meg. A nagy áttörést a szag mint kriminalisztikai értelemben vett anyagmaradvány belső felépítésének, szerkezetének feltérképezése, kimutatása adhatja meg. Ismerjük, hogy miből keletkezik, mik a forrásai a szagnak (bőr felületéről folyamatosan leváló hámsejtek, verejték, zsírsavösszetételében különböző faggyúmirigyek

³¹ Horváth Orsolya, 14. oldal

váladéka), azonban nem ismerjük az általuk létrehozott „koktélt”, azok részeit. Ha ezek nem ismerhetők meg és nem írhatók le tudományosan, akkor továbbra is kell számolnunk az állatokra (ebekre, disznókra, darazsakra, patkányokra, egerekre) vagy az őket esetleg helyettesítő műorrokra.”³²

A világ egyik legérzékenyebb mesterséges orrát a Szovjetunióban tervezték meg az 1970-es években. A cél az állami és pártvezetők védelme volt esetleges robbanószeres támadások megelőzésével. A „szuperorrot” az USA-ban is használták az 1995. április 19-i oklahomai robbantás (robbanóanyag) azonosítási folyamatában. A kutyánál hatékonyabb műorrok kifejlesztésén dolgozik a Caltech nevű amerikai cég is, amely már több mesterséges szaglószervert is létrehozott. Ezek a műorrok láncszerű molekulák, polimerek segítségével érzékelik a vegyületeket. Amikor a polimerek reakcióba lépnek az illatmolekulákkal, a műszerbe épített detektor elektromos ellenállása megváltozik, ez a jel pedig olyan számítógépbe kerül, amely az idegsejthálózatok mintázatfelismerését utánozza. A számítógép a jeleket feldolgozva következtet arra, mi is lehet pontosan az illatmolekula. Az új technológia, amely láthatóvá teszi a szagokat, egészen új dimenziókat nyithat a műorrok világában. Az ún. „optikai orr” érzékelői fluoreszcens festékkel bevont optikai szálakat tartalmaznak. Amikor a festék légnemű molekulákkal találkozik, megváltoztatja színét. A változó árnyalatok az optikai szálakon keresztül egy számítógépbe kerülnek, amely feldolgozza a képet, és elemzi az illatot. A színek mintázata jellemző a különböző légnemű vegyületekre, így megállapíthatóvá válik, mik is azok.³³

Az új pszichoaktív anyagok megjelenése komoly problémát okoz mind a fogyasztók egészségi helyzete, mind az anyagok felderítése szempontjából. Az új anyagok megjelenése átalakította a piacot és megnehezítette a kábítószer-kereső kutyák munkáját, mivel az új szereket gyorsan és olcsón elő lehet állítani, ugyanakkor az összetételbeli legkisebb változás is az anyag szagának megváltozását is eredményezi. Ha a kutyának megtanítjuk egy kábítószer szagát, majd a piac gyors reagálásának köszönhetően annak kémiai összetétele megváltozik, a kábítószer-kereső kutya már nem fogja felismerni az újonnan létrehozott, de egyes komponenseiben megegyező anyagot. Egyes

³² Fenyvesi Csaba, 45-46. oldal

³³ Tremmel Flórián-Fenyvesi Csaba-Herke Csongor: Kriminálisztika. Tankönyv és Atlasz. Budapest-Pécs, Dialóg-Campus kiadó, 2002., 246. oldal

országokban, így nálunk is bővítik azon kábítószerek listáját, amelyeket tanítanak a kutyáknak, hogy eredményesebben dolgozhassanak és alkalmazkodjanak a XXI. századi kihívásokhoz.³⁴

Zajlanak kutatások a robbanóanyagok detektálásának gyors és olcsó formáira is, azonban jelenleg még egyik műszer sem képes olyan biztonsággal elvégezni a feladatot, mint a robbanóanyag-kereső kutyák.

A tetemkereső kutyák bár hasonló módszerrel, ám más anyagokkal dolgoznak. Az emberi élet befejeződésével megkezdődik a test bomlása. A halál után a testeken megjelennek a hullafoltok, sápadtság, hullamerevség, kihűlés, rothadás, illetve bizonyos esetekben macerálódás, mumifikálódás, hullaviasz és tőzegcserzés alakulhat ki. Előbbieket korai-, míg utóbbiakat késői hullajelenségnek és azok módosulásainak hívjuk. Fontos kiemelni, hogy az emberi tetem szaga tehát nem egyéni, azaz nem hordozza az adott személy egyedi jellemzőit, hanem az a tetemekre általánosságban jellemző, ezért is keresésről beszélünk, hiszen a kutya szagmemóriából dolgozik és egy adott „elegyet” kutat fel a terület átvizsgálásakor. A tetemkereső kutyák tehát az összes, emberi bomlás folyamatához (5 fázis) köthető szagkombinációra ki vannak képezve. Fontos megjegyezni, hogy ha a holttest száraz vagy nedves környezetben helyezkedik el, ugyanúgy képes jelezni a kiképzett kutya annak jelenlétét.³⁵

A személykereső kutyák az előzőekkel szemben az ember (test)szaga alapján végeznek keresést. Az emberi (test)szag három összetevőből áll: a mirigyek váladékából, a folyamatosan leváló hámsejtekből, valamint a bőr baktériumflórájából. Az egyénre jellemző szag, sajátosság ezek összetételében, keveredésében keresendő. Az emberi szagot számos különböző tényező determinálja. A komplex egyedi szag összetevői között megkülönböztethetők úgynevezett primer, állandó, genetikailag determinált komponensek, szekunder, diéta- és/vagy belső környezeti hatásoktól (például különböző megbetegedésektől) függő komponensek, valamint tercier, külső környezeti körülményektől (például szappanok, dezodorok stb.) befolyásolt alkotóelemek. Az egyedi szagtérkép szempontjából a primer szagoknak van jelentősége, amelyek állandóak az életünkben,

³⁴ Horváth Orsolya, 14. oldal

³⁵ Horváth Orsolya, 14. oldal

míg a szekunder és terciér szagok változhatnak. Az emberi szag illó, szerves anyag, alkotórészeinek műszeres vizsgálata és azonosítása lehet a kriminalisztikai odorológia jövője.³⁶

3.5. Bűnmegelőzésre és közönségkapcsolatok erősítésére szolgáló kutyák

A rendőrség Kutyavezető-képző és Állatfelügyeleti Főosztálya régóta lehetőséget biztosít a kutyás szakmai terület megismerésére - többek között - az oktatási intézmények számára. A program célja, hogy közelebb hozza a rendőrség szervezetét a civil polgárokhoz, s ennek egyik legjobb módja, ha mindezt állatok közvetítésével teszi. Az állatok nyugtató és feszültséget oldó hatásairól számtalan kutatás beszámol, ráadásul a rendőr-kutyák bizalmat, mégis tisztelet váltanak ki az emberekből, ezáltal növelhetik a rendőrségbe vetett bizalmat is.

Azonban az előzőekben bemutatott rendőr-kutyák elsősorban munkakutyák, és mint ilyenek, arra vannak kiképezve, hogy ne fogadják el az idegenek közeledését. Épp ezért szükséges, hogy - főleg gyerekek közé - olyan állatokat vigyenek, amelyek nyugodtak, barátságosak, valamint jól tűrik, ha tömeg veszi őket körül és simogatják őket. A bűnmegelőzés és a civil kapcsolatok építése érdekében az állományban speciálisan erre a célra kiképzett kutyák állnak rendelkezésre.

3.6. A szolgálati lovak

A magyar lovas élet részeként már több mint 150 éve működik Magyarország egyetlen megmaradt lovassági alakulata, a magyar rendőrség lovas szolgálata, amely a feladatait kizárólag magyar lófajtákkal³⁷ végzi. Mintegy 50 ló tartozik az állományba, többségük a fővárosban teljesít szolgálatot. A többrétű igénybevétel sokoldalúan alkalmazható munkalovakat követel meg. A Készenléti Rendőrség Lovas Alosztálya tenyésztéssel bíró egyedeket is alkalmaz, ezáltal fedezőmének jelenítenek meg a rendőri hivatásban egy-egy fajtát. A legtöbb országban a rendfenntartó szervezetek herélt lovakat alkalmaznak, néhány helyen kancákkal kiegészítve.

³⁶ Horváth Orsolya, 15. oldal

³⁷ 2012-ben döntöttek a nóniusz fajta hadrendbe állítása mellett, amely oly mértékben beváltotta a hozzá fűzött reményeket, hogy a fajta azóta nemzetközi szinten keresett lett a rendészeti szervek körében.

Nehezebb kezelhetőségük miatt a méneket nem preferálják, ezért a fedezőmének bemutatása igazi kuriózumnak számít, megdöbbentő élményt adva a hazánkba látogató külföldi delegációknak.³⁸

A korábban már említett, Rendőrség Lovas Szolgálati Szabályzatáról szóló 7/2021. (IV. 9.) ORFK utasítás 22. pontja szerint a lovas járőri képzések, valamint a tömegkezelési feladatokra történő felkészítés eredményes elvégzése alapján, kiképzettségnek megfelelően a szolgálati ló lehet:

- járőr ló I. minősítésű szolgálati ló, amely külterületi szolgálat végrehajtására és nem nagyvárosi forgalmú lakott területen való közlekedésre kiképzett ló
- járőr ló II. minősítésű szolgálati ló, amely a nagyvárosi forgalomban való részvételre és tömegkezelési tevékenység végzésére kiképzett ló, vagy
- járőr ló III. minősítésű szolgálati ló, amely a járőr ló II. képzettségi fokozatot elérte és lóháton vagy járműkötelékben végzett kényszeroszlatásra, valamint díszelgési feladatra irányuló felkészítést kapott

A szolgálati lovak a feladat jellegének megfelelően igénybe vehetők³⁹

- a) járőrszolgálatra;
- b) csapaterő alkalmazásával megoldandó feladatok végrehajtására;
- c) bemutatók megtartására;
- d) egyéb lóként;
- e) lovas sporttevékenységre, versenyzésre;
- f) díszelgésre, valamint
- g) bűnmegelőzési és közönségkapcsolatok erősítése céljára

Az utasítás az alkalmazás szabályozása mellett tartalmaz a szolgálati állatok tartásával, élelmezésével, kiképzésével, egészségmegőrzésével és selejtezésével kapcsolatos rendelkezéseket,

³⁸ Forrás: Világszám lett a magyar rendőrló, <https://www.allattenyesztek.hu/aktualis/hirek/vilagszam-lett-a-magyar-rendorlo>

³⁹ 7/2021. (IV. 9.) ORFK utasítás 44-52. pont

az állományba vételüktől egészen nyugalmazásukig. A rendőrlovak - a kutyákhoz hasonlóan - a leszerelést követően többnyire civil családokhoz kerülnek nyugdíjas éveikre.

III. Állatok a tárgyalóteremben

1. Állatok felhasználásával elkövethető bűncselekmények és szabálysértések

Az állatok nemcsak jó célra - bűncselekmények és elkövetőik felderítésére - használhatók hatékonyan. A másik oldal, az elkövetők is előszeretettel alkalmaznak állatokat eszközként bizonyos deviáns cselekmények elkövetésénél.

A történelem során számos írásos emlék fennmaradt, amelyek bizonyítják, hogy az állatok bűnelkövetési célú alkalmazása nem új keletű dolog. Azonban az állatok és cselekményeik megítélése rengeteget változott a viharos évszázadok alatt. A bevezetésben kifejtettek szerint az állatok a természeti népeknél még vallási tisztelet tárgyai voltak, ekként megbüntetésükről szó sem eshetett, egészen a középkorig. A törvény szigora alól azonban ekkoriban az állatok sem vonhatták ki magukat. Akasztás, máglyahalál, testi fenyítés vagy száműzetés is várhatott rájuk cselekményeik nyomán. A "gyilkos állatokat" bíróság elé állították, és mintha csak emberek lettek volna, ítékeztek felettük.⁴⁰ A fennmaradt 83 állatperben főként disznók ültek a vádlottak padján, de 1314-ben felakasztottak egy tehenet is, mert kitört a karámból és halálra taposott egy embert. Svájcban 1474-ben pedig egy kakast ítétek máglyahalálra, mert „förtelmes és természetellenes bűnt” követett el, tojt egy tojást. Ezek az eljárások nem színjátékok voltak, valódi, komoly pereket folytattak le azok minden jellemzőjével. Egy szamár és egy disznó esetében például a halálos ítéletet testi fenyítésre változtatták, máskor felmentés volt a vége.⁴¹ Gyakori volt az is, hogy a terményt dézsmáló egereket, rovarokat a település elhagyására utasították. De a jog itt is diadalmaskodott. A bírói döntés értelmében 1519-ben például Stelvio községet kellett elhagyniuk az egereknek. Elrendelték, hogy biztosítani kell számukra a szabad elvonulást, azaz meg kell őket óvni

⁴⁰ Mint 1492-ben Clermontban, amikor egy disznó várta az ítéletet az apátság börtönében. Gyilkossággal vádolták, egy marhapásztor kisleány megölésével. „Húsvét napjának reggelén, miközben az apa a marhákra vigyázott, az anya pedig éppen Dizy faluban tartózkodott, a csecsemőt magára hagyták bölcsőjében, a nevezett disznó pedig a nevezett időben bement a nevezett házba, eltorzította a nevezett kisfiút, megette az arcát és a nyakát, aki [a kisfiú] a harapások és a csonkítások következtében távozott az élők sorából”. A bírák pedig ítétek: "nevezett bűncselekménnyel szembeni utálatunktól és borzalmunktól, valamint a példamutatás és az igazság érvényesítésének szándékától vezérelve" a büntetés halál volt, a disznót felakasztották.

⁴¹ Mint hat kismalac esetében, akik büntársként szerepeltek egy ötéves fiút megölő anyjuk mellett. A kegyelmet zsenge koruknak köszönhatték.

a kutyák és a macskák támadásaitól. A vemhes és csecsemőkorú egerek mellett két hét haladéket kaptak...⁴²

„Joggal merül fel a kérdés, eleink tényleg komolyan gondolták az állatpereket? Valószínűleg igen. Igazán könnyű volt őket elítélni és ezzel helyreállítani a közösség békéjét, de a sok ügyvédnek is kapóra jött, hogy állatpereken csillogtassa mesterségbeli tudását. A fő ok viszont, hogy a késő középkor gondolkodásában - bár az állatperek még az újkorban is folytatódtak - eléggé elmosódott a különbség ember és állat között. Emberi tulajdonságokkal ruházták fel őket olyan mélységig, hogy akár még erkölcsi érzéket is számon kérhettek rajtuk.”⁴³

A fejlett országok jelenkori felfogása szerint az állatok - bár elfogadott az a nézet, hogy önálló értelemmel és érzellemmel rendelkező lények - vétőképtelennek tekintendők, ennek értelmében büntethetőségük fel sem merülhet. Bár a mai napig van rá példa, hogy az állatok megmosolyogtató helyzetben találkoznak az igazságszolgáltatással, mint az a piton, amelyet Ausztráliában egy droglaborban találtak, ezért - amíg függőségéből ki nem gyógyult - egy ausztrál börtönben helyezték el. A hírek szerint a kígyó hét hónap alatt a rabtársak segítségével kigyógyult függőségéből.

A napjainkban irányadó felfogás alapján született jogszabályok értelmében az állatok cselekedeteiért - mint magasabb rendű értelemmel bíró lények - az emberek felelősek. Ez magába foglalja mind a polgári jogi, mind a büntető vagy szabálysértési felelősséget.

1.1. Bűncselekmények

A jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyvünk, a 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) az alábbi - állatok felhasználásával elkövetett - cselekményeket rendeli büntetni:

⁴² Furcsa középkor: állatokat állítottak bíróság elé, <https://24.hu/tudomany/2015/09/24/furcsa-kozepkor-allatokat-allitottak-birosag-ele/>

⁴³ Furcsa középkor: állatokat állítottak bíróság elé, <https://24.hu/tudomany/2015/09/24/furcsa-kozepkor-allatokat-allitottak-birosag-ele/>

1.1.1. Embrióval vagy ivarsejttel végezhető kutatás szabályainak megszegése

Btk. 172.§ (2) Aki

- a) emberi embriót állat szervezetébe átültet,
 - b) emberi és állati ivarsejtet egymással megtermékenyít,
 - c) olyan emberi embriót, amellyel kutatást végeztek, emberi szervezetbe beültet,
 - d) kutatáshoz felhasznált emberi ivarsejtet emberi reprodukcióra felhasznál,
 - e) emberi megtermékenyítéshez vagy embrió-beültetéshez nem emberi ivarsejtet vagy embriót használ fel,
 - f) emberi embriót több emberi embrió vagy állati embrió létrehozatalára használ fel,
- két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Aki a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményre irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) E § alkalmazásában emberi ivarsejt alatt a magzati ivarsejtet is érteni kell.

Az embrióval vagy ivarsejttel végezhető kutatás szabályai megszegésének három alaptényállása van. A Btk. 172.§ (1) bekezdése szerinti bűncselekmény a „szabályszegő” kutatás végzése, a (2) bekezdésben - mint súlyosabban minősülő alaptényállásban - meghatározott konkrét magatartások pedig abszolút tilalmakat fogalmaznak meg, ezekre nézve jogszerűen kutatás sem folytatható. A (2) bekezdés tehát nem minősített eset, hanem azon önállóan tekinthető elkövetési alakzatokat tartalmazza, amelyeket az Eütv. 180-182. § szerinti (abszolút) tilalmak alapján rendel büntetni a törvény.⁴⁴

Az embriókkal és ivarsejtekkel végezhető kutatásokat az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (továbbiakban: Eütv.) 180.§-a az egészségügyi államigazgatási szerv engedélyéhez, valamint a kutatási terv jóváhagyásához köti, és rendelkezik az embriókkal és ivarsejtekkel végezhető kutatások céljáról, amelyet az Eütv. 159.§ (1) bekezdése tartalmaz. A törvény az orvostudományi kutatások szabadságához fűződő alkotmányos és tudományos érdekekre figyelemmel, összhangban a büntetőjog ultima ratio szerepével, csak olyan cselekményeket nyilvánít bűncselekménnyé, amelyeket a szaktörvény is tilt. Az Eütv. 180.§ (3) bekezdése előírja azt, hogy kutatáshoz csak

⁴⁴ Kommentár a Btk. 172.§-ához

reprodukciós eljárások során létrejött embriót szabad felhasználni az arra jogosultak rendelkezése alapján vagy az embrió károsodása esetén, és tiltja az embrió kutatási célból való létrehozását. A (4) bekezdés tiltja embrió állat szervezetébe történő beültetését, illetőleg emberi és állati ivarsejtek egymással történő megtermékenyítését. A 181.§ (1) bekezdése tovább pontosítja, illetve szűkíti az embriók felhasználásának lehetőségeit, mivel kimondja, hogy olyan embrió, amellyel kutatást végeztek, emberi szervezetbe nem ültethető be, illetőleg kutatáshoz felhasznált ivarsejt reprodukciós eljárás végzéséhez nem alkalmazható. A törvény e szabályok megszegéséhez kapcsol büntetőjogi fenyegetettséget. A Btk. 172.§ (2) bekezdése tehát az Eütv. 180.§ (4) bekezdésében, a 181.§ (1) bekezdésében és a 180.§ (5) bekezdésében írt szabályok megszegését szankcionálja. A (3) bekezdés pedig a (2) bekezdésben írt cselekmények előkészületét rendeli büntetni. Az értelmező rendelkezés az emberi ivarsejt fogalmába beleérti a magzati ivarsejtet is, ezáltal az embrióval vagy ivarsejttel végezhető kutatás szabályainak megszegése elkövetési tárgyait kiterjeszti a magzati ivarsejtre is.⁴⁵

1.1.2. Járványügyi védekezés akadályozása

Btk. 322/A. § (1) bekezdés c) pont: Aki a fertőző állatbetegségek vagy növényi zárlati károsítók be- és kihurcolásának, valamint terjedésének megakadályozása vagy előfordulásának felszámolása végett elrendelt növény-egészségügyi vagy állatjárványügyi intézkedés végrehajtását akadályozza, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt csoportosan követik el.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekmény halált okoz.

(4) Aki járványügyi intézkedés akadályozására irányuló előkészületet követ el, egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A 2019-ben kitört COVID-19 világgjárványban Magyarország kormánya 2020. március 11-ei hatállyal Magyarország egész területére különleges jogrendet, veszélyhelyzetet hirdetett ki. Ennek keretében a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvény (az ún. felhatalmazási törvény) 2020. március 31-i hatállyal létrehozott egy új törvényi tényállást, amely büntetni rendeli a járvány

⁴⁵ Miniszteri indokolás a Btk. 172.§-ához

jogilag és hatóságilag is kimondott veszélye esetén beinduló intézkedések végrehajtásának aktív akadályozását. A törvényi tényállás nem tiszta keretdispozíció, az abban szereplő járványügyi intézkedések fogalmát az egészségügyi jogszabályok alapján kell értelmezni, ugyanakkor az elkövetési magatartásként szereplő akadályozást nem. A bűncselekmény elkövetési magatartása a különböző járványügyi intézkedések végrehajtásának aktív, tevással megvalósuló akadályozása. Akadályozás minden olyan magatartás, amely az adott járványügyi intézkedés végrehajtását gátolja, nehezíti.⁴⁶ A cselekmény minősített esete, ha a cselekményt csoportosan követik el vagy ha a cselekmény halált okoz, emellett a törvény büntetni rendeli a cselekmény előkészületét is.

1.1.3. Veszélyes állat, illetve veszélyes eb tartásával kapcsolatos kötelezettség megszegése

359.§ (1) Aki

a) veszélyes állatot engedély nélkül tart, szaporít, elidegenít, vagy az ország területére behoz,

b) a veszélyes állat tartására vonatkozó jogszabályban előírt biztonsági előírást megszegi,

vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki

a) veszélyes ebet

aa) szaporít, az ország területére behoz, onnan kivisz, versenyeztet, vagy engedély nélkül tart,

ab) jogszabály megszegésével elidegenít vagy megszerez, illetve

b) a veszélyes eb

ba) ivartalanítására vonatkozó jogszabályban előírt kötelezettségét megszegi, vagy

bb) tartására vonatkozó jogszabályban előírt biztonsági előírást megszegi.

(3) Aki veszélyes ebet őrző-védő feladat végzésére tart, kiképez, illetve veszélyes ebbel ilyen feladatot végeztet, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) E§ alkalmazásában veszélyes eb a hatósági határozatban egyedileg veszélyes ebbé nyilvánított eb.

Az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény (a továbbiaknak: Ávtv.) teljes mértékben külön kezeli a veszélyes állatfaj és a veszélyes eb fogalmát. Emiatt is külön szakaszban kell szabályozni a veszélyes állatokra, illetve veszélyes ebekre vonatkozó, részben azonos elkövetési

⁴⁶ Nagykomentár a Btk. 322/A.§-ához

magatartásokat. A „veszélyes állatfaj” kifejezés alatt nem szerepelteti a törvény külön utalás nélkül a veszélyes ebeket, annak ellenére, hogy általánosságban természetesen a veszélyes ebek is veszélyes állatnak számítanak. A veszélyes ebekkel kapcsolatos új szabályrendszer szándékosan kiemeli a veszélyes ebeket a veszélyes állatfajok köréből. Ezen túlmenően indokolt volt a törvénybe beemelni a veszélyes állatokkal kapcsolatos szabályszegéseket azért is, mivel az Ávtv.-hez és az együttes rendelethez kapcsolódó szankciós lehetőségek nem bírnak kellő visszatartó erővel. A szakértői becslések szerint több tízezer, veszélyes kategóriába tartozó állatot tartanak engedély nélkül, míg a nyilvántartásba vett egyedek száma elenyésző. Könnyen belátható, hogy ezen állatok szabálytalan tartása, ha csak például a ragadozó nagymacskákra vagy a méreggel öló fajokra gondolunk, közvetlen veszélyt jelent a környezetben élő emberek biztonságára.⁴⁷

Az első alapeset elkövetési tárgya a veszélyes állat. E fogalom alá a veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól szóló 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet 1-3. mellékletében felsorolt fajok egyedei, valamint ezen rendelet 1. § (1) bekezdése szerinti hibridegyedek tartoznak. Az Ávtv. a veszélyes állatfajokat veszélyességük alapján három kategóriába sorolja. Eszerint léteznek különösen veszélyes, közepesen veszélyes, illetve elővigyázatosságot igénylő állatfajok.⁴⁸

A (2) bekezdésben írt második alapesetben meghatározott veszélyes eb kifejezés az első alapesetben írtakhoz képest egy relatív kategória, mivel értelmezhető akként, hogy vannak bizonyos veszélyes eb-fajták, illetve vannak az adott esetben és konkrétan veszélyes ebek. Az nem igényel különösebb elemzést, hogy mindenki, aki fél a kutyáktól, az adott ebet veszélyesnek tekint. Extrém eseteket ide nem értve, általában a nagyobb testű, magukat hangos ugatással kifejező, vicsorgó, fogsorukat támadó jelleggel mutogató és barátságtalanságot sugalló ebek természetüknél fogva szubjektíve veszélyesnek minősülhetnek. Ez azonban a törvényi tényállás megvalósulása szempontjából közömbös, miután a törvényi tényállásban írt veszélyes eb kategóriának objektíve, jogszabályban meghatározott attribútumoknak kellene megfelelnie és az Ávtv. hivatkozott szabályozása szerinti hatósági határozattal ekként való minősítése feltétele a tényállásszerűségnek.

„Az Ávtv. szerint a veszélyesség megállapítása az ember testi épségének, egészségének megóvását szolgálja, így e minősítésre - egyéb feltételek teljesülése mellett - akkor van lehetőség, ha az eb

⁴⁷ Miniszteri indokolás a Btk. 359.§-ához

⁴⁸ Nagykomentár a Btk. 359.§-ához

már fizikai sérülést okozott, vagy fizikai vagy pszichikai állapota alapján feltételezhető, hogy az embernek fizikai sérülést okozhat. Az Ávtv. 24/A. § (5) bekezdése előírja, hogy tilos veszélyes ebnek bármely módon való szaporítása, tenyésztése - ideértve a vétlen szaporulatot is -, kiállítása, bármely formában történő versenyeztetése, őrző-védő feladatokra való tartása, képzése és alkalmazása, az országba való behozatala, az országból történő kivitele. További lényeges, tartásra vonatkozó előírás, hogy veszélyes eb kizárólag az állatvédelmi hatóság által kiadott engedéllyel, az e törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározott feltételekkel és módon, ivartalanítva, és elektronikus azonosítóval (transzponderrel) megjelölve tartható. Mindezek alapján megállapítható, hogy a második alaptényállás voltaképpen a közigazgatási jog által tilalmazott magatartásokat emeli be a Btk. rendelkezései közé.”⁴⁹

E bűncselekmény vonatkozásában a kísérlet fogalmának a szaporítás esetében lehet jelentősége, így minősül ugyanis a cselekmény, ha a szaporítási folyamat megkezdődött, de az új egyedek megszületésére még nem került sor. A bűncselekmény tettese bárki lehet, aki az állatot vagy az állatállományt gondozza, felügyeli (például tulajdonos, birtokos). A cselekmény minősített esete, ha a veszélyes eb kárt is okoz. A veszélyessé nyilvánított ebek tartása magában hordozza a személyek élete, testi épsége veszélyeztetését. Amennyiben az ilyen állatot őrző-védő szolgálatra képezik ki vagy használják fel, úgy az a benne rejlő agresszív tulajdonságokat felerősítheti, kiemelt társadalomra veszélyességet kölcsönözve az állattartó cselekményének.⁵⁰

1.1.4. Járványügyi szabályszegés

361.§ c) pont: Aki a fertőző állatbetegségek vagy növényi zárlati károsítók be- és kihurcolásának, valamint terjedésének megakadályozása vagy előfordulásának felszámolása végett elrendelt növény-egészségügyi vagy állatjárványügyi intézkedés szabályait megszegi, vétség miatt elzárással büntetendő.

A deliktum az egyes állat-, és növény-egészségügyi intézkedések szabályainak megszegését nyilvánítja büntetendővé. Az állatjárványügyi intézkedéseket az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló 2008. évi XLVI. törvény (Éftv.) 51-53. §-ai határozzák meg, míg a növény-

⁴⁹ Nagykommentár a Btk. 359.§-ához

⁵⁰ Nagykommentár a Btk. 359.§-ához

egészségügyi igazgatási szabályokról az Éftv. 48. §-a rendelkezik. Ezeket az intézkedéseket az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv jogosult elrendelni.

A cselekmény kísérlete nem zárható ki, azonban a szabályszegés megkezdésének értelmezése csak a konkrétan előírt magatartási szabály fényében lehetséges. A tényállás valamennyi változata különös bűncselekmény, tettesként csak az követheti el, akit a hatóság határozatában egyes magatartási szabályok megtartására kötelezett.⁵¹

1.2. Szabálysértések

A törvényalkotó egyes állatokkal összefüggő cselekményeket bár nem nyilvánít bűncselekménynek, mégis szükségesnek tartja azok szankcionálását, így a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabs. tv.) rendelkezései között helyezte el:

1.2.1. Életvitelszerű közterületi tartózkodás szabályainak megsértése

A Szabs.tv. 178/B. § (1) bekezdése értelmében aki életvitelszerűen közterületen tartózkodik, az szabálysértést követ el. E szabálysértés nem tekinthető klasszikusan állatokkal elkövetett szabálysértésnek, mivel nem az állatok közterületen való életvitelszerű tartózkodása lesz a cselekmény elkövetési magatartása - hiszen ez alapján e szabálysértést minden nap galambok és egyéb állatok ezrei megvalósítanak -, hanem az állatok közterületen való tartása az egyik olyan körülmény, amelyből a szabálysértés elkövetésére, vagyis valamely ember életvitelszerű közterületi tartózkodására lehet következtetni.

Ugyanis az (5) bekezdés szerint az (1) bekezdés alkalmazásában életvitelszerű tartózkodásnak tekinthető minden olyan magatartás, amely alapján megállapítható, hogy a közterületen való életvitelszerű tartózkodás a lakó- és tartózkodási hely, valamint egyéb szállásra való visszatérés szándéka nélkül, a közterületen való huzamos tartózkodás érdekében valósul meg, és a közterületen való tartózkodás körülményeiből, vagy a magatartásból arra lehet következtetni, hogy a jellemzően

⁵¹ Nagykommentár a Btk. 361.§-ához

lakóhelyül szolgáló közterületen végzett tevékenységet - így különösen alvás, tisztálkodás, étkezés, öltözködés, állattartás - az elkövető a közterületen rövid időnként visszatérően és rendszeresen végzi.

Az eljárás alá vont személlyel szemben alkalmazott intézkedés során - a (9) bekezdés értelmében - azon ingóságokat, amelyeket az elkövető nem vesz magához, de úgy nyilatkozik, hogy azokra igényt tart, valamint amelyek vonatkozásában a nyilatkozat a helyszíni intézkedés során nem szerezhető be, a Kormány rendeletében meghatározott szerv ideiglenes tárolásba veszi. Tehát „az előállításakor a rendőrnek gondoskodnia kell az elkövető tulajdonában lévő, de vele a rendőrségre nem szállítható olyan ingóságairól, esetlegesen vele élő állatról, amelyekre az elkövető igényt tart. Az ingóságok ideiglenes tárolásba vételének folyamatáról az előkészítő eljárást folytató szerv az intézkedés helyszínén kép- és hangfelvételt készít.”⁵²

1.2.2. Veszélyeztetés kutyával

Szabs. tv. 193.§ (1) Aki a felügyelete alatt álló kutyát

- a) a település belterületén felügyelet nélkül bocsátja közterületre, vagy kóborolni hagyja,
- b) természeti és védett természeti területen, vagy vadászterületen - a vadászkutya és a triflakereső kutya kivételével - póráz nélkül elengedi vagy kóborolni hagyja,
- c) szájkosár és póráz nélkül közforgalmú közlekedési eszközön - segítő kutya kivételével - szállítja,
- d) vendéglátó üzlet kivételével élelmiszer-elárúsító üzletbe, közfürdő területére vagy játszótérre - segítő kutya kivételével - beengedi, illetve beviszi, szabálysértést követ el.

(2) Aki veszélyes ebét nem zárt helyen tartja, vagy nem helyez el a ház (lakás) bejáratán a veszélyes ebre utaló megfelelő figyelmeztető táblát, szabálysértést követ el.

(2a) E § alkalmazásában segítő kutya a segítő kutya kiképzésének, vizsgáztatásának és alkalmazhatóságának szabályairól szóló rendelet szerinti segítő kutya.

(3) Az (1) és (2) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt a közterület-felügyelő, természeti és védett természeti területen a természetvédelmi őr, helyi jelentőségű védett természeti területen az önkormányzati természetvédelmi őr, továbbá a mezőőr is szabhat ki helyszíni bírságot.

⁵² Forrás: Kommentár a Szabs.tv. 178/B. §-ához

E szabálysértés szankcionálásával a közterületek és nyilvános helyek rendjét védi, valamint biztosítani kívánja az ebtartás rendészeti előírásainak betartását. Az ebtartásra vonatkozó magatartási szabályokat részben az Ávtv., részben a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról szóló 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet tartalmazza. Mindkét jogszabály előírja, hogy az állattartó gondoskodni köteles az állat megfelelő és biztonságos elhelyezéséről, és arról, hogy az ne veszélyeztethesse más állat, illetve az ember biztonságát. A kedvtelésből tartott állatot úgy kell tartani, hogy az állat tartása lehetővé tegye annak természetes viselkedését, ugyanakkor a környező lakóközösség kialakult élet- és szokásrendjét tartósan és szükségtelenül ne zavarja.⁵³ A szabálysértés miatt eljárás alá vonható személyek a cselekmény speciális alanyai, azok a személyek, akinek a jogsértést megvalósító kutya a felügyelete alatt áll, míg a kutya minden esetben a szabálysértés elkövetésének eszköze. A törvény által büntetett magatartásoknak mind a szándékos, mind a gondatlan alakzata büntetendő. A szabálysértés elkövetőjével szemben a rendőrségen kívül a közterület-felügyelő, valamint a természetvédelmi őr, önkormányzati természetvédelmi őr és a mezőőr helyszíni bírságot szabhat ki.

2013. január 1-jén lépett hatályba a földalatti gombák gyűjtéséről szóló 24/2012. (III. 19.) VM rendelet (a továbbiakban: VM rendelet). A VM rendelet szabályozza az erdőterületen történő földalatti gomba (a továbbiakban: trifla⁵⁴) gyűjtés feltételeit, és többek között előírja, hogy triflát gyűjteni csak alkalmassági vizsgát teljesített kutyával, ún. triflakereső kutyával lehet. A gyűjtők részéről kiemelt problémaként jelentkezett, hogy a gyűjtők a Szabs. tv. 193.§ (1) bekezdés b) pontja alapján szabálysértést követnek el, amennyiben erdőterületen a triflakereső kutyájukat póráz nélkül engedik el, ugyanis a 193. § ez alól csak akkor ad felmentést, ha az egyben vadászterület is. A trifla gyűjtése a VM rendelet szerint csak kutyával végezhető, amelynek során az a bevett gyakorlat, hogy a gyűjtők a kutyát szabadon engedik, mert a kutya csak így tud hatékonyan keresni, a kutyát pórázon vezetve a gyűjtés szinte ellehetetlenül. Egy személy egyidejűleg legfeljebb két triflakereső kutyával gyűjthet, amelyeket köteles az állat egészségét és biztonságát nem veszélyeztető, jól látható megkülönböztető jelzéssel ellátni (VM rendelet 5. § (2) bekezdés). A triflakereső kutya alkalmazhatóságának ugyanakkor feltétele, hogy a rendeletben előírt képzést teljesítse. Az alkalmassági vizsga két részből áll: keresési és fegyelmezettségi részből, amely utóbbi a vadászkutyákéval hasonló feltételekkel zajlik, tehát - tekintettel a képzettségükre és a speciális

⁵³ Forrás: Nagykomentár a Szabs.tv. 193.§-ához

⁵⁴ A legismertebb trifla gomba az igen nagy értékkel bíró szarvasgomba.

trifla keresési módra - a triflakereső kutyák, amelyek száma mindössze 2-300 körül van, erdőben való pórázon tartása nem indokolt.⁵⁵

„A veszélyeztetés kutyával elnevezésű szabálysértési tényállásnak a Szabs. tv. 193. § (1) bekezdés c) és d) pontja szerinti alakzatai nem vonatkoznak az inkriminált cselekmények vakvezető, illetve a mozgáskorlátozott személyeket segítő kutyával történő elkövetésének esetkörüre. Tekintettel ugyanakkor arra, hogy a tárgykör tekintetében irányadó, a segítő kutya kiképzésének, vizsgáztatásának és alkalmazhatóságának szabályairól szóló 27/2009. (XII. 3.) SZMM rendelet a vakvezető, illetve a mozgáskorlátozott személyeket segítő ebek mellett a segítő kutyák további kategóriáit is megkülönbözteti (hangot jelző, rohamjelző, személyi segítő, valamint terápiás kutya), az ez utóbbi körbe tartozó állatokkal történő elkövetés esetkörét úgyszintén mentesíteni szükséges a szóban forgó szabálysértés elkövetőit sújtó joghátrányok alól.”⁵⁶

1.2.3. Köztisztasági szabálysértés

196.§ (1) Aki

a) a közterületet, a közforgalom céljait szolgáló épületet, vagy a közforgalmú közlekedési eszközt beszennyezi,

b) a felügyelete alatt lévő állat által az a) pontban megjelölt helyen okozott szennyezés megszüntetéséről nem gondoskodik, szabálysértést követ el.

(2a) Köztisztasági szabálysértés miatt nem vonható felelősségre az a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvény alapján fogyatékos személynek minősülő személy, aki az (1) bekezdés b) pontjában meghatározott cselekményt a felügyelete alatt lévő vakvezető, illetve mozgáskorlátozottakat segítő kutyára vonatkozóan követi el.

(3) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt a közterület-felügyelő, természeti és védett természeti területen a természetvédelmi őr, helyi jelentőségű védett természeti területen az önkormányzati természetvédelmi őr, az önkormányzat közigazgatási területéhez tartozó termőföldeken a mezőőr is szabhat ki helyszíni bírságot.

⁵⁵ Forrás: Miniszteri indokolás a Szabs.tv. 193.§-ához

⁵⁶ Miniszteri indokolás a Szabs.tv. 193.§-ához

Az (1) bekezdés b) pontjában foglalt rendelkezés értelmében köztisztasági szabálysértést követ el az, aki a felügyelete alatt lévő állat által a közterületen, a közforgalom céljait szolgáló épületben, vagy a közforgalmú közlekedési eszközön okozott szennyezés megszüntetéséről nem gondoskodik.

A köztisztasági szabálysértés szabályozása paralel a veszélyeztetés kutyával szabálysértésével, így hasonló a törvény által védett jogi tárgy, a cselekmény speciális alanya, valamint az a körülmény, hogy a szabálysértésnek a szándékos és gondatlan alakzata is szankcionálandó.

Speciális a szabályozás azonban a segítő kutyák tekintetében. Tekintettel arra, hogy a felügyeletük alatt lévő vakvezető, illetve mozgáskorlátozottakat segítő kutya által okozott szennyezés megfelelő eltávolítása az állapotuknál fogva nem feltétlenül várható el a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvény alapján fogyatékos személynek minősülő személyektől, az e körbe tartozó érintetteket a törvény erejénél fogva szükséges mentesíteni a szóbanforgó szabálysértés elkövetőit sújtó joghátrányok alól.⁵⁷

1.2.4. Vasúti átjárón áthaladás szabályainak megsértése

222.§ Az a járművezető vagy állathajtó, aki járművével vagy állatával (állataival) a közlekedési szabályok szerinti tilalom ellenére a vasúti átjáróba hajt, vagy azon áthajt, szabálysértést követ el.

A Szabs. tv. említett szakasza kerettényállást tartalmaz, amelyet a közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM-BM együttes rendelet (a továbbiakban: KRESZ) rendelkezései töltenek ki tartalommal az alábbiak szerint:

Vasúti pályán (vasúti átjárón vagy más kiépített átkelőhelyen) a gyalogos csak akkor haladhat át, ha meggyőződött arról, hogy vasúti jármű nem közeledik. Nem haladhat át a gyalogos, ha a jelzőberendezés a tovább haladás tilalmát jelzi.⁵⁸

A vasúti átjárót megközelíteni csak fokozott óvatossággal szabad. A vasúti átjáró megközelítésekor, illetve a vasúti átjárón történő áthaladás során eleget kell tenni a vasúti átjáró biztosítására

⁵⁷ Miniszteri indokolás a Szabs. tv. 196.§-ához

⁵⁸ KRESZ 21.§ (10) bekezdés

szolgáltató közúti jelzéseknek. A vasúti átjárón csak folyamatosan - megállás nélkül - legalább 5 km/óra átlagsebességgel szabad áthaladni.

A vasúti átjáró előtt a "Vasúti átjáró kezdete" vagy a „Két- vagy többvágányú vasúti átjáró kezdete” szerinti jelzésnél, vagy a megállás helyét jelző útburkolati jel előtt meg kell állni, ha

- a) bármely irányból vasúti jármű közeledik,
- b) a teljes sorompó vagy a félsorompó sorompó rúdja nem teljesen nyitott helyzetben áll vagy mozog,
- c) a teljes sorompót kiegészítő fényjelző berendezés, illetőleg a fényorompó vagy félsorompóval kiegészített fényorompó villogó piros jelzést ad,
- d) a teljes sorompót kiegészítő berendezés hangjelzést ad,
- e) fényorompó vagy félsorompóval kiegészített fényorompó villogó fehér jelzést nem ad,
- f) vasúti jelzőór „Megállj” jelzést ad,
- g) a (2) bekezdésben meghatározott folyamatos áthaladásra nincs lehetőség,
- h) ott „Állj! Elsőbbségadás kötelező” jelzőtábla van.⁵⁹

Vasúti átjárón állatokat csak kisebb - legfeljebb 10 állatból álló - csoportokban szabad áthajtani.⁶⁰

E rendőrségi hatáskörbe tartozó kiemelt szabálysértés kapcsán a közigazgatási bírsággal sújtandó közlekedési szabályszegések köréről, az e tevékenységekre vonatkozó rendelkezések megsértése esetén kiszabható bírságok összegéről, felhasználásának rendjéről és az ellenőrzésben történő közreműködés feltételeiről szóló 410/2007. (XII. 29.) Korm. rendelet rendelkezései alapján szabható ki bírság. Az állatokkal történő elkövetés esetén az eljárás alá vont személy az állthajtó, akire a járművezetőkre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

1.2.5. Vasúti szabálysértés

225/A.§ (1) bekezdés f) pont: Aki a vasúti területen állatot jogosulatlanul, őrizetlenül vagy szabadon hagy, szabálysértést követ el.

⁵⁹ KRESZ 39.§

⁶⁰ KRESZ 62.§ (3) bekezdés

E szabálysértés veszélyeztetési jellegű magatartás tanúsításával valósul meg, elkövetéséhez nem szükséges eredmény bekövetkezése, habár egyértelműen a súlyos eredmény megelőzése a szankcionálás célja. Az állat szabálytalan legeltetése két esetkört jelent: „jogosulatlanul legeltet, aki a vasúti pálya közvetlen közelében a vasúttársaság engedélye nélkül legeltet; továbbá nem jogosulatlanul, de úgy legeltet, hogy az állatokat őrizetlenül, szabadon hagyja. Ez esetben fennáll annak a valószínűsége, hogy az állatok a vasúti töltésre vagy a sínek közé mennek, és veszélyeztetik a vasútbiztonságot.”⁶¹

Amennyiben a cselekményhez eredmény is társul, már egészen más cselekményről beszélhetünk, így például, ha az állatok emberek életét, testi épségét veszélyeztetik, vagy tiltott helyen tartózkodásuk súlyos testi sértést, maradandó fogyatékoságot, súlyos egészségromlást, halált, tömegszerencsétlenséget vagy halálos tömegszerencsétlenséget okoz, már közlekedési bűncselekmény miatt vonhatják felelősségre az állatok tartóját, illetőleg azt, akinek a felügyeletére voltak bízva. Mind a mai napig problémát okoz az állatok hajtók felelőtlenége. Ezt bizonyítja az is, hogy 2016 tavaszán egy birkanyáj tévedt a vasúti sínekre, amely a nyáj jelentős részének pusztulását okozta, 2017. év végén pedig szarvasmarhát gázolt halálra egy menetrend szerint közlekedő vonat.

1.3. Az állatok felhasználásával IS elkövethető cselekmények

Az előző pontokban részletezett felsorolás csupán azokat a bűncselekményeket és szabálysértéseket tartalmazza, amelyeknél a jogalkotó expressis verbis utalást tesz az állatok felhasználására, mondhatjuk úgy is, hogy ezen cselekmények némelyike állatok felhasználása nélkül nem is követhető el.

Meg kell jegyeznünk azonban, hogy vannak olyan bűncselekmények/szabálysértések is, amelyek állatok felhasználása nélkül is elkövethetők, de állatok eszközként felhasználhatók megvalósításuk érdekében. Ide tartozik például az emberölés, a testi sértés, a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés, a személyi szabadság megsértése, a kényszerítés, a kiskorú veszélyeztetése, a közösség tagja elleni erőszak, stb.

⁶¹ Forrás: Kommentár a Szabs.tv. 225/A.§ (1) bekezdés f) pontjához

Ha végig gondoljuk, mennyi mindenre használható - vagy épp betanítható - egy állat, a velük elkövethető bűncselekmények és szabálysértések száma a fenti felsorolást jócskán meghaladja. Ki ne hallott volna még olyanról, hogy egy tulajdonos a kutyáját más állatra vagy emberre uszította volna, ezzel rongálást vagy az élet, a testi épség vagy az egészség elleni bűncselekményt követve el? Ahogy az sem példátlan, hogy személyi szabadságától megfosztott személyek őrzésére őrkutyákat alkalmaznak. Az elszabadult állatok is számtalan esetben okoznak komoly károkat, bár ezekben az esetekben - ha személyi sérülés nem történik - többnyire polgári jogi úton fordulnak az igazságszolgáltatás felé és élnek az in integrum restitutio lehetőségével. További példa lehet a "lopásra" betanított intelligensebb állatok pl. majmok felhasználása. Nem is említve a vadállatok által elkövetett rongálásokat, támadásokat.

Ahogy e rövid exemplifikatív felsorolás is mutatja, ha tárgyalótermekre és elkövetőkre gondolunk, szinte soha nem az állatok jutnak eszünkbe - már csak azért sem, mert napjainkban az ő cselekedeteikért is az emberek felelősek - mégis az állatok számtalan felhasználási módjának csak az emberi képzelet és leleményesség szab határt.

2. Állatok sérelmére elkövethető bűncselekmények és szabálysértések

Az állatvédelem első megjelenési formái a koraközépkorra tehetőek. A középkori felfogás azonban csak a mezőgazdaság kapcsán védte az állatokat, azon belül is főleg a haszonállatokat. A védelem fő szempontja az volt, hogy minél több hasznot hozzon az állat a tulajdonosának. Érdekes tény ugyanakkor, hogy ezzel szemben az állatok által okozott károkkal kapcsolatosan már a 12 táblás törvény is tartalmazott rendelkezéseket. Eszerint aki veszélyes állatot nyilvános út közelében tartott, ha ezáltal valamely járókelő kárt szenvedett, a kár kétszeresére, ha megsebesült, a bíró becslése szerint megállapított kártérítésre (in bonum et aequum concepta actio) vált kötelezetté; míg ha a megsebesített személy meghalt, az állat tartóját 200.000 szeszterciusra büntethették. A civilizált, nyugati típusú államokban az állatvédelem jogi alapjai 200 évvel ezelőtt jelentek meg. Ennek kialakításában jelentős szerepet töltöttek be az állatvédő szervezetek. Az első ilyen egyesületet (Society for the Prevention of Cruelty to Animals) 1824-ben alapították Angliában. Viktória királynő - az egyesület működésének elismeréseként - engedélyezte a „királyi” név (Royal)

viselését. Ezzel csaknem párhuzamosan, 1822-ben az ír Richard Martin közreműködésének köszönhetően megjelent a világ első állatvédelmi törvénye, szintén Angliában (Martin's Act). Magyarországon az 1840-es évektől már tudományos munkák jelentek meg az állatvédelem tárgykörében, majd 1883-ban Hermann Ottó és munkatársai megalakították az Országos Állatvédő Egyesületet. 1898-ban megjelent egy összefoglaló mű az állatvédelemmel kapcsolatos jogszabályokról. Fokozatosan kidolgoztak olyan törvényjavaslatokat, amelyek már nem társadalmpolitikai, vagy gazdasági célból akarták szabályozni az állatokkal való emberséges bánásmódot, hanem ténylegesen az állati szenvedést akarták csökkenteni. Magyarországon az igazi, közvetlen és hathatós állatvédelem az 1990-es évektől kezdve erősödött meg. A rendszerváltozás utáni első nagy jelentőségű, releváns törvény az Ávtv. volt. Ezt követően kiemelkedő mérföldkőnek a 2004-es év tekinthető, amikortól büntetőjogi tényállássá vált az állatkínzás.⁶² Hatályos rendelkezéseink szerint az állatvédelemre vonatkozó jogszabályok megsértését a jogellenes magatartás súlyossága szerint, az előző pontban kifejtettekhez hasonlóan vagy a Szabs. tv. vagy a Btk. alapján szankcionálják.

Az Európai Unió is már több mint 40 éve dolgozik az állatjóléti szabályain, és világszerte számos más országot befolyásol pozitívan a magas sztenderjeivel. Az uniós jogszabályok főként a haszonállatokra vonatkoznak, de védik a laboratóriumi kísérletekhez használt állatokat is, a vadon élőket, és a házi kedvenceket. Az európaiak állatvédelemmel kapcsolatos attitűdjéről 2021 májusában készült, speciális Eurobarométer felmérés alapján az emberek 82%-a úgy véli, hogy nagyobb védelemre van szükség a haszonállatok jóléte esetében.⁶³ Mindazonáltal elmondható, hogy az Európai Unió jelenleg a világ legszigorúbb állatjóléti előírásokkal rendelkező térségeinek egyike.

A számos, állatok sérelmére elkövethető bűncselekmény tényállásainak sajátosságai okán csak két, minden ügyben megjelenő elem emelendő ki a büntetőeljárásból: a tényállás tisztázása és a bűnjelkezelés kérdésköre. A tényállás tisztázása kapcsán a fő kérdések: szakszerű helyszíni szemle lefolytatása, amelynek során az állat állapotát is hitelesen dokumentálni kell (élő, elhalt, azonosítóval rendelkezik-e, sérülése van-e, ezek száma, stb). Kérdés továbbá, hogy milyen közigazgatási szervvel, szervekkel kell együttműködni a nyomozóhatóságnak és - megkeresések

⁶² Forrás: Farkasné Halász Henrietta, 183-184. oldal

⁶³ Forrás: Állatjólét és állatvédelem az Unióban, <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20200624STO81911/allatjolet-es-allatvedelem-az-unioban-videoval>

vagy tanúkihallgatások során - milyen adatok beszerzése szükséges, illetve lehetséges. Ilyen tisztázásra váró körülmény lehet például a tulajdonos (tartási engedélyes) adatai, előírt tartási körülmények, ennek ellenőrzésére jogosult szerv megállapításai. E két kérdéskör „metszéspontjában” a hatósági (jogosult) állatorvos személye, feladat- és hatáskörei állnak, aki közreműködik a helyszíni szemle vagy az állat veszélyessé nyilvánítása során, mint a szakigazgatás tagja. A tényállás tisztázásához szinte minden esetben szakértői, jellemzően igazságügyi szakértői közreműködés szükséges. Szakkérdésként merülhet fel a büntetőeljárás során például az állat faja, fajtája, rendszertani besorolása, védettségének szintje, gerezna vizsgálata, annak eldöntése, hogy az egyed szabadon, vagy fogságban nevelkedett-e, stb. A bűnjelkezelés sajátosságai pedig abban mutatkoznak meg, hogy a lefoglalt állatok elhelyezése, gondozása, orvosi ellátása, illetve az ezekről való gondoskodás a nyomozóhatóság feladata, amely feladatát csak a fent említett együttműködés keretében tudja teljesíteni. Mindez azonban a meglévő szabályozás ellenére a gyakorlatban számos nehézséget okoz. Számolni kell azzal, hogy az állatok ellátása a befogadó szerv vagy szervezet számára jelentős többletkiadást jelent. A tulajdonossal rendelkező állatok esetén a tulajdonos gyanúsítását követően ugyanez a helyzet áll elő. A védett természeti értékekre mind a lefoglalás, mint az elkobzás keretében speciális szabályok vonatkoznak ugyan, azonban nem jelentenek érdemi különbséget az általános rendelkezésekhez képest. Mindkét körben szűkszavú a szabályozás: a természetvédelmi hatóság kötelessége az egyedekről, természeti értékekről való gondoskodás.⁶⁴

2.1. Állatok azonosítását célzó kriminalisztikai és szakértői vizsgálatok⁶⁵

Akár az emberek által állatok sérelmére, akár az állatok által emberek - vagy állatok - sérelmére elkövetett cselekményeket nézzük, az eljárás során az állat kriminalisztikai és szakértői (taxonómiai, illetőleg egyed-) azonosítása döntő lehet nem csak a történetek rekonstrukciójában, hanem a követendő orvosi ellátásban is. Klasszikus (nem feltétlenül büntetőjogi) példa lehet erre a rovarcsípés. A sok esetben életveszélyes allergiát létrehozó rovarcsípést ugyanis a hártvácsszárnyúak (Hymenoptera) rendjéhez tartozó darazsak, méhek és egyes hangyafélék okoznak, allergiás reakciók más rovarokkal szemben nem gyakoriak. A csípés eredete (az állat azonosítása) tehát eldönthető az orvosi beavatkozás mikéntjét, agresszivitását is. Az azonosítás az állat és az általa okozott sérülés morfológiai jegyeinek megfigyelésével és leírásával kezdődhet. Előbbit elősegítheti,

⁶⁴ Forrás: Farkasné Halász Henrietta, 184-185. oldal

⁶⁵ Forrás: Farkasné Halász Henrietta, 185-187. oldal

ha az állat fellelhető és/vagy valamilyen jelölés (chip, gyűrű, billog stb.) megtalálható rajta, utóbbi általában azonban csak az állatfajta azonosításában játszhat szerepet (pl. kutya vagy macska által okozott sérülés, kígyómarás stb.). Gerinces állatok által okozott harapott sérülések esetén lehetőség van a sérülések igazságügyi fogorvostani, illetőleg igazságügyi állatorvostani vizsgálatára. A vizsgálat célja lehet a harapott sérülésből az azt létrehozó állat fajtájának, (állcsontjai) méretének, illetőleg (az állat, vagy annak teteme megléte esetén) akár meghatározott egyedének azonosítása is. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy egyedi azonosításra ezen módszer esetében csak igen ritkán van lehetőség. Hasonlóan váltakozó sikerrel kecssegethet az állati szőrök morfológiai összehasonlító vizsgálata is. Ez fény-, illetőleg scanning elektron mikroszkópos (SEM) módszerrel történhet. A keratin tartalmú állati szőrök képalkotó vizsgálatával, az emberi szőrökhöz hasonlóan, 3 jellegzetes réteg (cuticula, azaz kéreghártya, cortex, azaz kéreg és medulla, azaz velő) különíthető el. Ezek megjelenésbeli változékonysága, aránya, illetőleg a szőr transzverzális metszetének különbözősége az egyes állatfajok közötti különbségtételig elégséges. Megfelelő számú és minőségű összehasonlító minta megléte esetén kivételes esetben (pl. valamilyen ritka, a szőrt, vagy a szőrhagymát érintő megbetegedés) az egyedazonosítás is megkísérélhető. A harapási nyom vizsgálata mellett vadászati szakértő segíthet a helyszínről elmenekült vadállat láb-, talp-, vagy patanyomának traszológiai azonosításában.

A non-human forenzikus DNS vizsgálatok elmúlt két évtizedben történt folyamatos térnyerése új perspektívát nyitott az állatok által és állatok sérelmére elkövetett cselekmények felderítésében. 2010-ben az International Society for Forensic Genetics Buenos Aires-ben tartott 23. konferenciáján fogalmazódott meg az igény a non human forenzikus DNS vizsgálatok standardizációjára. Ennek megfelelően született meg az az ajánlás, amely hivatott a non human (állati) DNS forenzikus genetikai vizsgálatának szakmai feltételrendszerét és módszertanát szabályozni. A taxonómiai azonosításához leginkább az állati egyedekből származó minták mitokondriális citokróm-b gén (cyt-b) és citokróm oxidáz gén (COI) DNS szekvenciájának vizsgálata alkalmas. A cyt-b lókuszt vizsgálata alapján lehetőségünk van számos gerinces faj (cápák, kígyók, teknősök, orrszarvúak, tigrisek, elefántok stb.) elkülönítésére, a COI gén szekvenciája alapján pedig különbség tehető több gerinctelen állatfaj és halfaj között. A fajspecifikus mitokondriális DNS vizsgálat mellett, megfelelő összehasonlító minta megléte esetén, a sejtmagi DNS short tandem repeat (STR) szekvenciáinak vizsgálata az egyedazonosítást teszik lehetővé. Ehhez számos domesztikált állatfaj (kutya, macska,

ló, szarvasmarha, házigalamb stb.) és néhány vadállat (vaddisznó, szarvas, szirti sas, csörgőkígyó stb.) esetében már megfelelő mértékű populációgenetikai (allélfrekvenciás) adatbázis áll rendelkezésre. Magyarországon először 2010-ben Pádár Zsolt és munkatársai végeztek ilyen jellegű vizsgálatokat egy „misztikus” állatkerti vérengzés kapcsán. Később több hazai tanulmány született a mangalica, és a magyar gímszarvas egyedeinek azonosításáról is.

Amennyiben a minta degradálódott, a fajta azonosítás alternatívájaként a mátrix közvetítésével végzett lézer deszorpciós ionizáció-repülési idő tömegspektrometria (MALDI-ToF MS) lehet alkalmas az állatból származó minták vizsgálatára. Az automatizált, akár a helyszínen (repülőtereken, kikötőkben) elvégezhető keratin struktúra (toll, szőr) vizsgálatára hivatott módszer különleges jelentőséggel bír védett állatfajokból származó minták analízise esetén.

2.2. Az állatok elleni bűncselekmények

2.2.1. Környezetkárosítás

241.§ (1) Aki a földet, a levegőt, a vizet, az élővilágot, valamint azok összetevőit jelentős mértékű szennyezéssel vagy más módon

a) veszélyezteti,

b) olyan mértékben károsítja, hogy annak természetes vagy korábbi állapota csak beavatkozással állítható helyre,

c) olyan mértékben károsítja, hogy annak természetes vagy korábbi állapota nem állítható helyre, büntetett miatt az a) pontban meghatározott esetben három évig, a b) pontban meghatározott esetben egy évtől öt évig, a c) pontban meghatározott esetben két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki a környezetkárosítást gondatlanságból követi el, vétség miatt az (1) bekezdés a) pontja esetén egy évig, b) pontja esetén két évig, c) pontja esetén három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Az (1) bekezdés a) pontjában, és a (2) bekezdés első és második fordulatóban meghatározott esetben az elkövető nem büntethető, az (1) bekezdés b) pontja esetén pedig büntetése korlátlanul

enyhíthető, ha az elsőfokú ítélet meghozataláig a bűncselekmény által bekövetkezett veszélyt, illetve környezetkárosodást megszünteti, a károsodott környezet eredeti állapotát helyreállítja.

(4) E § alkalmazásában szennyezés: a föld, a levegő, a víz, az élővilág, valamint azok összetevői jogszabályban vagy hatósági határozatban megállapított kibocsátási határértéket meghaladó terhelése.

A környezetkárosítás tényállása keretdiszpozíció. A tényállást tartalommal kitöltő egyes jogszabályok a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Kvt.), a levegő védelméről szóló 306/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet, a felszín alatti vizek védelméről szóló 219/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet és a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól szóló 220/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet. A környezetkárosítás bűncselekményének elkövetési tárgyai a föld, a levegő, a víz, az élővilág, valamint ezek összetevői. Az egyes elkövetési tárgyak meghatározását a Kvt. adja meg.⁶⁶

A bűncselekmény elkövetési magatartásai a földnek, a levegőnek, a víznek, az élővilágnak, valamint ezek összetevőinek a jelentős mértékű szennyezéssel vagy más módon történő veszélyeztetése, illetve károsítása. A szennyezés önmagában nem veszélyes olyan fokban a társadalomra, hogy az bűncselekménynek minősüljön, ehhez jelentős mértékű szennyezésre van szükség. A jelentős mérték meghatározása - mivel ez minden esetben eltérő - szakértői feladat. A jelentős mértékű szennyezés akkor állapítható meg, ha a szennyező magatartás következtében a környezetnek vagy valamely elemének szennyezettsége meghaladja a szennyezettségi határértéket, illetve, ha a szennyezés olyan mértékű, hogy a környezetvédelem alatt álló tárgyak tulajdonságai nagymértékben hátrányosan változnak, az emberi életkörülmények romlanak. A meghatározás ténybeli alapja szakkérdés, míg a szennyezettség jelentősnek való minősítése a jogalkalmazás feladata. A bűncselekmény további elkövetési magatartása „bármilyen más” lehet, amely alkalmas a bűncselekmény valamely eredményének a létrehozására. Ilyen például az erdő tarvágással megvalósuló elpusztítása, amelynek következtében az erdő korábbi állapota csak újraterelítéssel, azaz emberi beavatkozással állítható helyre.⁶⁷ Tekintettel arra, hogy a különböző vegyi anyagok veszélyessége, mérgező hatása igen eltérő, nem lehet a határérték meghatározott szorzatához kötni a büntetethez. Erre tekintettel a törvény a „jelentős mértékű” szennyezéshez köti a

⁶⁶ Nagykommentár a Btk. 241.§-ához

⁶⁷ BH2013. 37., BH2009. 5.

büntetőjogi felelősség megállapítását. A törvény szerint a szennyezés, valamint annak a veszélye, továbbá a károsítás, valamint annak a veszélye, illetve a veszélyeztető eredményt tartalmazó szennyezésnek és a bekövetkező károsító eredménynek eltérő a társadalomra veszélyessége, így indokolt eltérő büntetéssel fenyegetni azokat. A környezetkárosítás bűncselekménye elkövethető szándékosan vagy gondatlanul is. A gondatlanságból elkövetett környezetkárosítás büntetési tételei a bekövetkezett eredményekhez igazodnak.⁶⁸

A törvény ugyanakkor lehetővé teszi a büntethetőség megszűnését, illetve a büntetés korlátlan enyhítését, amennyiben az elkövető az általa előidézett veszélyeztető állapotot megszünteti vagy a károsodást - legalább az elsőfokú bírósági döntés meghozataláig - helyreállítja, ezzel ösztönözve az elkövetőket is a környezet megóvására.

2.2.2. Természetkárosítás

242.§ (1) Aki

- a) fokozottan védett élő szervezet egyedét,
- b) védett élő szervezet vagy az Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős növény- vagy állatfaj egyedeit, feltéve, hogy azok külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket,
- c) a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló EK tanácsi rendelet A és B melléklete hatálya alá tartozó élő szervezet egyedét jogellenesen megszerzi, tartja, forgalomba hozza, az ország területére behozza, onnan kiviszi, azon átszállítja, azzal kereskedik, illetve azt károsítja vagy elpusztítja, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a természetkárosítás az élő szervezet egyedeinek olyan mértékű pusztulását okozza,

- a) hogy az (1) bekezdés a) vagy b) pontja esetében az elpusztított élő szervezet egyedeinek külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan

⁶⁸ Miniszteri indokolás a Btk. 241.§-ához

védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legmagasabb érték kétszeresét,

b) amely az (1) bekezdés c) pontja esetében az élő szervezet állományának fennmaradását veszélyezteti.

(2a) A (2) bekezdés szerint büntetendő, aki a természetkárosítást mérge alkalmazásával vagy az állat elpusztítására alkalmas csaletek kihelyezésével, több állat életét veszélyeztetve követi el.

(3) Aki a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt gondatlanságból követi el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3a) Aki a (2) vagy a (2a) bekezdésben meghatározott bűncselekményre irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) Eő alkalmazásában élő szervezet egyede:

a) az élő szervezet egyedének valamennyi fejlődési szakasza, alakja, állapota,

b) az élő szervezetek keresztezéseként és kereszteződéseként létrejött egyed,

c) az élő szervezet egyedének származéka, ami alatt érteni kell az elpusztult élőlényt, valamint annak vagy az élő szervezet egyedének bármely részét, továbbá azt a terméket vagy készítményt, amely a felsoroltak valamelyikéből készült, illetve ezek valamelyikéből származó összetevőt tartalmaz.

A természetkárosítás tényállása szintén keretdiszpozíció. A tényállást kitöltő egyes jogszabályok a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Tvt.), az Európai Közösségek Tanácsának a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 1996. december 9-i 338/97/EGK rendelete, az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V.9.) KöM rendelet, a védett állatfajok védelmére, tartására, bemutatására és hasznosítására vonatkozó részletes szabályokról szóló 348/2006. (XII.23.) Korm. rendelet, a védett és fokozottan védett életközösségekre vonatkozó korlátozásokról és tilalmakról szóló 67/1998. (IV.3.) Korm. rendelet, valamint az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet.

A törvény a bűncselekmény elkövetési tárgyait a tényálláshoz kapcsolódó egyes háttérjogszabályok, ezek közül is főként a Tvt. fogalomrendszere alapján, valamint az európai uniós jogszabályok

előírásaira figyelemmel állapítja meg. A természetkárosítás bűncselekményének elkövetési tárgya egyrészt a fokozottan védett élő szervezet egyede, másrészt a védett élő szervezetek egyedei. Ez utóbbiak vonatkozásában a természetkárosítás csak akkor igényel büntetőjogi fenyegetettséget, ha védett élő szervezet egyedeinek külön jogszabályban meghatározott pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket. A 13/2001. (V.9.) KöM rendelet 1., illetve 2. számú melléklete tartalmazza a védett növény-, illetve állatfajokat, valamint egyedeik pénzben kifejezett értékét. A bűncselekmény elkövethető továbbá az Európai Közösségek Tanácsának a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 338/97/EGK rendelete A és B mellékletének hatálya alá tartozó élő szervezet egyedeivel szemben. E rendelet tartalmazza a rendelet mellékletében szereplő növény- és állatfajok vonatkozásában a behozatal, a kivitel, valamint a kereskedelem részletes szabályait. A tényállás elkövetési tárgyai erre figyelemmel a Bizottság rendeleteiben szereplő, azonban magának a tanácsi rendeletnek a mellékletét képező A. és B. mellékletben felsorolt élő szervezetek egyedei is. Az élő szervezet egyedének fogalmát a törvény a hozzá fűzött értelmező rendelkezés keretében, a háttérjogszabályok figyelembevételével határozza meg.⁶⁹

A fenti elkövetési tárgyakhoz kapcsolódó elkövetési magatartások: a megszerzés, tartás, forgalomba hozatal, az ország területére behozatal, onnan kivitel, az ország területén történő átszállítás, a kereskedés, a károsítás és az elpusztítás.

A természetkárosítás minősített esete a fokozottan védett, valamint védett élő szervezetek olyan mértékű pusztítása, amelynek eredményeképp az elpusztított élő szervezet egyedeinek külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett növény- vagy állatfaj egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legmagasabb érték kétszeresét. Minősített eset továbbá az EK rendeletben foglalt, azonban Magyarországon védetté, illetve fokozottan védetté nem nyilvánított élő szervezet egyedének a számottevő pusztulása, ami az élő szervezet adott állományának (populációjának) fennmaradását veszélyeztető pusztulását

⁶⁹ Forrás: Nagykommentár a Btk. 242.§-ához

jelenti. A gondatlan elkövetés büntetendősége kizárólag a minősített esethez kapcsolódik, az alapeset csak szándékosan valósítható meg.⁷⁰

A Btk. 243.§-a büntetni rendeli az előzőekben kifejtett élőlények élőhelyeül szolgáló területek károsítását is.

Emellett a jogalkotó 2022. január 1. napjától a törvényi tényállást 2 további bekezdéssel is bővítette. A (2a) bekezdés a természetkárosítás bűncselekménye kapcsán külön elkövetési magatartásként tünteti fel, ha a bűncselekmény elkövetéséhez mérget vagy az állat elpusztítására alkalmas csalétket használnak és ezzel több állat életét veszélyeztetik, míg a (3a) bekezdés a (2) bekezdés, valamint ezen cselekmény előkészületét is büntetni rendeli.

2.2.3. Állatkínzás

Az állatkínzás, valamint az azzal összefüggő magatartásokkal szembeni szigorúbb fellépés iránti társadalmi igény következtében a jogalkotó 2022. január 1. napjától szigorította a törvényi előírásokat, amelynek következményeként remélhetőleg a jövőben hatékonyabban lehet majd fellépni az állatok védelme érdekében.

A módosítást több nagy sajtóvisszhangot kapott állatkínzási ügy is sürgette. Ilyen volt az autó után kötött és haláláig kilométereken át vonszolt kutya, a vascsővel agyonvert kiskutya, a bérnyilkossal megöletett eb, a fejszével elkábított, összekötözött, majd egy lakatlan telken agyonvert kutya, a testénél felkötött, élve rohadó ló, a kockakővel szétzúzott állatkerti teknős, a nyakába fúródott lánctól hatalmasra duzzadt fejű kutya vagy épp az érdi lónyilkos áldozata.

244. § (1) Aki

a) gerinces állatot indokolatlanul oly módon bántalmaz, vagy gerinces állattal szemben indokolatlanul olyan bánásmódot alkalmaz, amely alkalmas arra, hogy annak maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza,

b) gerinces állatát vagy veszélyes állatát elúzi, elhagyja vagy kiteszi,

⁷⁰ Miniszteri indokolás a Btk. 242.§-ához

vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az állatkínzást

a) az állat különös szenvedését okozva,

b) több állat maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozva,

c) nagy nyilvánosság előtt,

d) az állatok védelméről és kíméletéről szóló törvényben meghatározott, az állat kedvtelésből való tartásától, illetve az érintett állatfaj tartásától eltiltással érintett állattal szemben az eltiltás tartama alatt, vagy

e) állatkínzás vagy tiltott állatviadal szervezése bűncselekmény miatti elítélést követő két éven belül követik el.

(3) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az állatkínzást

a) mérreg alkalmazásával vagy az állat elpusztítására alkalmas csaletek kihelyezésével több állat pusztulását okozva, vagy

b) különös visszaesőként

követik el.

(4) A (3) bekezdés szerint büntetendő, aki az (1) bekezdés a) pontjában foglalt bűncselekményt szaporítással összefüggő haszonszerzési cél érdekében, tíznél nagyobb számú kedvtelésből tartott állatra, a jó gazda gondosságának elmulasztásával követi el.

(5) Aki a (3) bekezdés a) pontjában meghatározott bűncselekményre irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(6) A (3) bekezdés b) pontja alkalmazásában a különös visszaesés szempontjából hasonló jellegű bűncselekmény az állat pusztulását okozva elkövetett természetkárosítás, az állatkínzás, a tiltott állatviadal szervezése.

Az állatkínzás tényállása nem keretdiszpozíció, bár a tényállás szempontjából az Ávtv. a háttérjogszabály, a tényállásban az elkövetési magatartást büntető norma határozza meg. Az Ávtv. különbséget tesz a gerinces és nem gerinces állat megölése között. A büntetőjog az Ávtv. által tilalmazott magatartások közül a legsúlyosabbakat kívánja szankcionálni, ezért az állatkínzás elkövetési tárgya kizárólag gerinces és veszélyes állat lehet. A gerinces állat a fejlettség legmagasabb szintjén lévő, belső szilárdítóvázú állat, míg a veszélyes állat fogalmába a veszélyes állatfajokról és egyedeik tartásának szabályairól szóló 85/2015. (XII. 17.) FM rendelet 1-3.

mellékletében felsorolt fajok egyedei, így például a portugál gálya, a fekete özvegy, kékcápa, aligátor teknős, krokodil, anakonda, gorilla, rozmár, skorpió, kőhal, szirti sas, szürke farkas, ocelot, strucc, stb., valamint ezek hibridegyedei tartoznak. Nem lehet azonban elkövetési tárgya az olyan gerinces vagy egyéb veszélyes állat, amely a természetvédelmi jogszabályok szerint fokozottan védettnek minősül, mert akkor természetkárosítást kell megállapítani.⁷¹

A bűncselekmény (1) bekezdés a) pontjának elkövetési magatartásai az indokolatlan bántalmazás, illetve olyan bánásmód alkalmazása indokolatlanul, amely alkalmas arra, hogy a gerinces állat maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza. Bármely erőszakos ráhatás beletartozik a bántalmazás fogalmába, akkor is, ha nem okoz testi sérülést az állatnak. Ahogyan arra az EBD2014.B.8. is utal, bántalmazásnak kell tekinteni az olyan passzív magatartást is, melynek során az elkövető éppen a nemtevéssel, vagyis az állat életfeltételei biztosításának elmulasztásával követi el a büntetendő cselekményt.

Az (1) bekezdés b) pontjának elkövetési magatartásai a gerinces állat vagy a veszélyes állat elűzése, elhagyása, kitétele. Ezen elkövetési magatartás büntetni rendeltségének oka nem csupán az állat kiszolgáltatott helyzete, hanem a magára hagyott állat által okozható veszélyhelyzet megelőzése is, ezért a veszélyes állatok körét a törvény nem szűkíti le a veszélyes gerinces állatokra.⁷²

A tényállás a bántalmazás, és nem a fizikai fájdalom okozása fordulatot alkalmazza azért, mert a törvény a büntetőjogi szankcionálást nem az állatban elért érzethez, eredményhez, hanem az elkövető magatartásához kívánja kötni. A törvény természetesen nem minden jellegű testi vagy lelki bántalmazást kíván szankcionálni, hiszen például nevelés vagy idomítás céljából szükségessé válhat fizikai ráhatás az állatra. Azonban ebben az esetben is rangsorolni kell, illetve meghatározni, hogy mely eszközök használata büntetendő, és melyek azok, amelyek használhatóak. Az indokolatlan bánásmód alkalmazásába beleértendő minden olyan fizikai ráhatás vagy mulasztás, ami a bántalmazás körébe nem sorolható, ugyanakkor ez az elkövetési magatartás az állat bántalmazásának, szenvedésének a folyamat jellegét is értékeli. Az állatkínzás büntette passzív magatartással, az állat életfeltételeiről való gondoskodás elmulasztásával is elkövethető.⁷³

⁷¹ Forrás: Nagykomentár a Btk. 244. §-ához

⁷² Forrás: Nagykomentár a Btk. 244. §-ához

⁷³ EBD2014. B.8.

A büntethetőséghez nem szükséges, hogy az elkövető az állat életét ténylegesen kioltsa, vagy az állat valóban maradandó egészségkárosodást szenvedjen, elég csupán az, hogy az elkövető cselekménye erre alkalmas legyen. Ezért nem önálló elkövetési magatartás az állat életének kioltása, ezen eredmény bekövetkezte a büntetéskiszabás során súlyosító körülményként értékelhető. Az Ávtv. szerint az állat élete elfogadható ok vagy körülmény esetén kioltható. Ilyen elfogadható oknak vagy körülménynek minősül különösen az élelmezési célú vágóállat esetében, a prém termelése a hagyományosan e célból tartott állat esetében, az állományszabályozás, a gyógyíthatatlan betegség, illetve sérülés, a fertőző betegségek kontrollja, valamint az azok ellen való védekezés, a kártevők irtása, a másként el nem hárítható támadás megakadályozása és a tudományos kutatás. Ezekben az esetekben az állatkínzás bűncselekménye nem állapítható meg.

Az (1) bekezdés a) pontjában megfogalmazott elkövetési magatartást bárki elkövetheti, így pl. az is, aki állaton állatkísérletet engedély nélkül vagy az engedélyben foglaltaktól eltérően, vagy állatorvosi végzettséghez kötött tevékenységet jogosulatlanul végez. A bűncselekmény (1) bekezdés b) pontjában megfogalmazott elkövetési magatartás feltételezi, hogy ezen fordulat alanya speciális, elkövetőként csak az állattartó merül fel, akinek a fogalmát az Ávtv. 3. § 1. pontja határozza meg. Állattartó tehát az állat tulajdonosa, illetve aki az állatot vagy az állatállományt gondozza, felügyeli.

Az állatnak az átlagosat lényegesen meghaladó szenvedést okozó, rendkívüli brutalitással véghez vitt cselekmények elkövetőjének és magának a cselekménynek is a fokozottabb társadalomra veszélyessége indokolja az állatnak különös szenvedést okozó eseteknek a súlyosabb megítélését és büntetését. Minősítő körülmény az is, ha az állatkínzás több állat, vagyis legalább kettő maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza. 2022. január 1-jétől jelentősen bővült a minősített esetek köre, így a törvényhozó szankcionálni kívánta a nagy nyilvánosság előtti elkövetést, tipikusan az online élő adásban történő elkövetést, illetve az állattartástól való eltiltás hatálya alatti elkövetést.

Az Ávtv. 43. § (9) és (10) bekezdése tartalmazza az állattartástól való eltiltás feltételeit, mely szerint ha az állat tartója az állatok védelmére vonatkozó jogszabályokat vagy hatósági határozat

vonatkozó rendelkezéseit szándékosan vagy ismételten megsérti, és ezzel állatának maradandó egészségkárosodást okoz vagy őt elpusztítja, és az állat jóléte állatvédelmi bírság kiszabásával és az állattartó állatvédelmi képzésen való részvételével sem biztosítható, az állatvédelmi hatóság 2-8 évre eltilthatja az állat tartásától.

A jogszabálmódosítás szintén szankcionálni kívánta azt az esetet, amikor az elkövetőt állatkínzás vagy tiltott állatviadal szervezése bűncselekmények valamelyike miatt már jogerősen elítélték, és ezen elítélését követő két éven belül ismételten elköveti ezen a bűncselekményt.

2022. január 1-jétől kezdődően szintén súlyosabban bünteti a törvényhozó azokat az elkövetőket, akik mérreg alkalmazásával több állat pusztulását okozzák. A mérreg fogalmát a Btk. 253/A. §-ában foglalt értelmező rendelkezése rögzíti. Eszerint e fejezet alkalmazásában a mérreg olyan veszélyes anyag vagy keverék, amely toxikológiai tulajdonságai alapján a belégzése, lenyelése vagy a bőrön át történő felszívódása esetén az állat életét veszélyezteti, illetve az állat különös szenvedését vagy maradandó egészségkárosodását idézheti elő. Ugyanezen minősítő körülmények között szankcionálja a törvény az élet kioltására alkalmas csalétek kihelyezését, ha az több állat pusztulását okozza abban az esetben is, ha a cselekmény csak az előkészület szakaszáig jut el.

A különös visszaeső minőség kérdését a (6) bekezdés tisztázza, rögzíti, hogy a jelen bűncselekmény szempontjából mely cselekmények tekintendők hasonló jellegűnek. Ezek az állat pusztulását okozva elkövetett természetkárosítás, az állatkínzás és a tiltott állatviadal szervezése.

A (4) bekezdésben szabályozott új minősített eset több feltétel együttes teljesülését kívánja meg. Abban az esetben állapítható meg, ha a mérreg vagy az állat életének kioltására alkalmas csalétek használata szaporítással összefüggő haszonszerzési célzattal, tíznél több kedvtelésből tartott állat esetében, a jó gazda gondosságának elmulasztásával követik el. A jó gazda gondossága az Ávtv. 3. § 8. pontja értelmében az az emberi tevékenység, amely arra irányul, hogy az állat számára olyan életkörülményeket biztosítson, amely az annak fajára, fajtájára és nemére, korára jellemző fizikai, élettani, tenyésztési és etológiai sajátosságainak, egészségi állapotának megfelel, tartási, takarmányozási igényeit kielégíti (elhelyezés, táplálás, gyógykezelés, tisztán tartás, nyugalom, gondozás, kiképzés, nevelés, felügyelet). Ezen alakzat akár aktív, akár passzív magatartással

megvalósítható, azonban eredménye mindegyik esetben az állatok elpusztulása vagy maradandó egészségkárosodása.

A törvény a korábban hatályos Btk.-tól eltérően, az állatkínzás tényállásából kiemelve új tényállásokat alkotott orrvadászat, illetve orvhalászat címmel. Ennek indoka egyrészt az volt, hogy sem a jogosulatlan vadászat, sem az állatkínzás tényállásában szereplő magatartások nem pontosan illeszkednek a háttérjogszabályhoz, másrészt az állatkínzás esetében tartalmilag sem oda illenek, hiszen nem kínzásról van szó.⁷⁴

2.2.4. Orvvadászat

245.§ Aki

- a) vadászterületen vadászatra való jogosultság nélkül, illetve idegen vadászterületen vadászként engedély nélkül vad elejtésére vagy elfogására irányuló tevékenységet végez,
- b) külön jogszabályban meghatározott, a vadfaj valamennyi egyedére kiterjedő vadászati tilalmi idő hatálya alá eső vadfaj egyedét ejti vagy fogja el,
- c) külön jogszabályban meghatározott tiltott vadászati eszközzel, tiltott vadászati módon vagy kíméleti területen vad, illetve fokozottan védett vagy védett gerinces állat elejtésére vagy elfogására irányuló tevékenységet végez, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Az a) pont a klasszikus orvvadászatot rendeli büntetni, bűncselekménnyé emelve azt a magatartást, amikor a vad elejtésére még nem került sor, de a magatartás erre irányul. Az a) pont első fordulata - ahogy arra a szakaszhoz fűzött Kommentár hivatkozik - az úgynevezett külső orvvadászatot bünteti, tehát azt, amikor az elkövető nem vadász. Az a) pont második fordulata szól az úgynevezett belső, vagyis vadászok által elkövetett orvvadászatról. Esetükben a jogszabályi feltételek megvannak, ők tehát vadászok, de idegen vadászterületen végeznek vad elejtésére, elfogására irányuló tevékenységet oly módon, hogy sem bérvadászként, sem vendégvadászként erre nincs engedélyük.

⁷⁴ Miniszteri indokolás a Btk. 244.§-ához

A b) pont szerint büntetendő az a magatartás, amikor olyan vadfaj egyedét ejtik vagy fogják el, amely vadászati tilalmi idő hatálya alá esik. A vadászati tilalmi idő eltérő lehet egy adott vadfaj különböző egyedeire nézve, ugyanakkor a büntetőjogi védelem kizárólag csak az adott vadfaj valamennyi egyedét érintő tilalmi idő fennállása esetén indokolt. Abban az esetben, ha az adott vadfajnak csak bizonyos egyedeire nézve áll fenn a tilalmi idő, úgy a fenti szabály megszegése a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény szerinti vadvédelmi bírság kiszabásával szankcionálható.⁷⁵

Orvvadászatnak minősülnek a c) pontban megfogalmazottak is, miszerint ha az elkövető a vad, vagy fokozottan védett vagy védett gerinces állat elejtésére vagy elfogására irányuló tevékenységet külön jogszabályban meghatározott tiltott vadászati eszközzel, tiltott vadászati módon vagy kíméleti területen végzi. A törvény az indokolás szerint azért tesz különbséget a vad és a fokozottan védett vagy védett gerinces állat elkövetési tárgyak között, mert ugyan a fokozottan védett vagy védett gerinces állat is a természetben él, azonban ezen egyedeket mégsem tekinthetjük teljes egészében a vad fogalmába tartozónak, hiszen külön jogszabály határozza meg a vadászható állatfajokat. Erre tekintettel megállapítható, hogy a két csoporthoz tartozó fajok egyedei nem teljesen fedik egymást.

A Vtv. 37/A. § (1) bekezdése értelmében tiltott vadászati eszköznek minősül például a mérgezett hegyű és robbanófejű nyílvesztő, a számszerij, a lőfegyverre szerelt hangtompító eszköz, a hurok, a verem vagy a vak, illetve megcsonkított élő csali állat. A Vtv. 37/B. § (3) bekezdés 1. pontja szerint tiltott vadászati módnak minősül a vadászati idénytől függetlenül az olyan időpontban történő vadászat, amikor a vad menekülési lehetősége bármilyen természeti ok miatt jelentősen korlátozott.

A (4) bekezdés értelmében ugyanakkor a vadászterületen a vadász a vadállomány védelme érdekében - a vad elfogására, elejtésére megengedett vadászati eszközzel - elfoghatja vagy elejtheti, ha a tulajdonosának felderítésére nincs közvetlen lehetőség

a) a vadat űző vagy a vadat elejtő kutyát, ha a vad sérelme másként nem hárítható el, továbbá

⁷⁵ Forrás: Nagykommentár a Btk. 245. §-ához

b) fertőzés tovább terjedése vagy másként el nem hárítható támadás megakadályozása céljából a kutyát vagy macskát. Az (5) bekezdés rendelkezik azonban arról, hogy a (4) bekezdésben foglaltak nem vonatkoznak a felismerhető jellel ellátott, rendeltetésüknek megfelelően alkalmazott vadász-, mentő-, jelző-, vakvezető, rokkantsegítő és terápiás kutyára.

A Vtv. 39. § (1) bekezdése rendelkezik a vadászati hatóságnak arról a lehetőségéről, miszerint a vadászati kíméleti területnek minősítheti a vadászterületet vagy annak meghatározott részét abban az esetben, ha a vad és élőhelyének védelme másként nem biztosítható, továbbá a vízivad fészkelésének és vonulásának területét, illetve a halastó vagy a természetes víz területét a lehalászás idejére. Az emberi környezet nyugalma és közbiztonsága érdekében bevonható ebbe a körbe a település környezetének meghatározott része is. Rendkívüli esetben azonban a vadászati hatóság még vadászati kíméleti területen is engedélyezheti a vadászatot. Ilyen esetnek tekinthető különösen közösségi jelentőségű vadászható vadfaj (például fácán, fogoly, aranyakál, szajkó, szárcsa) vonatkozásában a közegészségügyi vagy közbiztonsági ok, a légi közlekedés biztonsága, vagy például súlyos természeti károsodás megelőzése. Egyéb vadfajok esetén pedig ezt az indokolhatja, ha a vadkár másként nem hárítható el.

E bűncselekményhez kapcsolódik a jogosulatlan vadászat⁷⁶ szabálysértési tényállása, amelyet az követ el, aki idegen vadászterületen jogosulatlanul, vad elejtésére használható és arra alkalmas állapotban lévő eszközzel tartózkodik.

Szintén az orvvadászathoz köthető a számszeríj, szigonypuska jogellenes használatának szabálysértése⁷⁷, amelynek elkövetője számszeríjat, szigonypuskát a jogszabályban meghatározott rendelkezésektől eltérően vagy jogszabályi tiltás ellenére használ.

A harmadik, ide kapcsolódó, nem bűncselekménynek minősülő magatartást szankcionál a Szabs. tv. 215.§ (1) bekezdése, a vadászati, legeltetési tilalom megszegése cím alatt. E szabálysértést az valósítja meg, aki a katasztrófák elleni védekezéssel összefüggésben elrendelt általános vadászati, halászati, legeltetési tilalmat megszegi.

⁷⁶ Szabs.tv. 178.§

⁷⁷ Szabs.tv. 203.§ (1) bekezdés

2.2.5. Orvhalászat

246. § Aki

- a) jogosulatlanul haláshálóval vagy más halászati eszközzel - a horgászatot kivéve - halfogásra irányuló tevékenységet végez,
- b) külön jogszabályban meghatározott tiltott eszközzel, tiltott módon vagy kíméleti területen halfogásra irányuló tevékenységet végez, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Az orvhalászat jogi tárgya a természet védelme mellett a szabályozott halászati tevékenység védelme. A büntetőjogi védelem kizárólag a haláshálóval vagy más halászati eszközzel folytatott orvhalászatra terjed ki, a horgászat nem értendő ezen fogalomba.

A halgazdálkodásról és a hal védelméről szóló 2013. évi CII. törvény (a továbbiakban: Hhvtv.) 37. § (1) bekezdése határozza meg a halászathoz szükséges okmányok körét, így a halászati engedélyt, az állami halászejegyet, az állami horgászejegyet, a turista állami horgászejegyet, a fogási naplót és a területi jegyet. A 46. § pedig tételesen, vagyis taxatívén felsorolja a tilalmazott eszközöket és módszereket, melynek értelmében például tilos az elektromos áram, robbanóanyag, szűrőszerszám alkalmazása, valamint a gereblyezés és a hurokvető halászati módszer alkalmazása.

Az elkövetési magatartások mindegyike csak szándékosan, kizárólag aktív, tevőleges magatartással valósítható meg, illetve az orvhalászat és a lopás halmazatban történő megállapítása is lehetséges.⁷⁸

2.2.6. Tiltott állatviadal szervezése

247.§ (1) Aki gerinces állat részvételével állatviadalt szervez, tart, ilyen állatviadalra fogadást szervez vagy fogadást köt, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(1a) Aki állatviadalon részt vesz, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki állatviadal céljára gerinces állatot megszerez, tart, tenyészt, kiképez, idomít, vagy forgalmaz, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

⁷⁸ EBD2015. B.24.

(3) Ha a tiltott állatviadal szervezését különös visszaesőként követik el, a büntetés

a) az (1) bekezdésben meghatározott esetben egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés,

b) az (1a) és a (2) bekezdésben meghatározott esetben három évig terjedő szabadságvesztés.

(4) A (3) bekezdés alkalmazásában a különös visszaesés szempontjából hasonló jellegű bűncselekmény az állat pusztulását okozva elkövetett természetkárosítás, az állatkínzás, a tiltott állatviadal szervezése, a veszélyes állat, illetve veszélyes eb tartásával kapcsolatos kötelezettség megszegése.

A tiltott állatviadal szervezésének jogi tárgya az állatok védelméhez, kíméletéhez és a társadalom nyugalomához fűződő társadalmi érdek, míg az elkövetési tárgya minden háziasított vagy vadon élő gerinces állat. A bűncselekmény három elkövetési magatartásának központi eleme az állatviadal, mely az Ávtv. 7. § (1) bekezdése értelmében az állat fizikai, pszichikai állapotának olyan megterhelését, küzdelemre késztetését jelenti egy másik állattal vagy emberrel, amely neki sérülést vagy végső esetben halált okozhatja. Az elkövetési magatartások köre 2022. január 1. napjától kezdődően kibővült az állatviadal passzív résztvevőinek, vagyis a nézőknek a szankcionálásával. Az elkövetés módja egyébként nem feltételez rendszeres elkövetést, a bűncselekmény akkor is megvalósul, ha a viadalt egy esetben bonyolították csak le. A cselekmény csak szándékosan követhető el, azzal, hogy a (2) bekezdésben foglalt bűnsegédi magatartások célzatosak, kifejezetten állatviadal céljából történő felhasználás érdekében kell megvalósulniuk.

A törvény 2022. január 1. napjától kezdődően, minden - ezen időpontot követő - elkövetés esetében minősítő körülményként kívánta szankcionálni a különös visszaesőként történő elkövetést, meghatározva a jelen szakasznál hasonló jellegű bűncselekménynek minősülő elkövetéseket.

Fontos még kiemelni, hogy az állatviadal és az arra való fogadás megszervezésével a bűncselekmény az állatviadal tényleges megtartása nélkül is befejezett bűncselekmény. A rendbeliség az állatviadal, illetve ahhoz kapcsolódó fogadások szervezése kapcsán az állatviadatok számához igazodik, míg a bűnsegédi magatartások esetén független az állatviadatok és az érintett állatok számától, ezen fordulatnál az elkövetési magatartások száma határozza meg a bűncselekmény rendbeliségét.⁷⁹

⁷⁹ Forrás: Nagykommentár a Btk. 247. §-ához

2.2.7. Radioaktív anyaggal visszaélés

250. § (1) Aki veszélyes radioaktív anyagot engedély vagy bejelentés nélkül, illetve az engedély kereteit túllépve

a) előállít, tárol, elhelyez, szállít,

b) megszerez, birtokol, kezel, forgalomba hoz, feldolgoz vagy más módon felhasznál, tartásra nem jogosult személynek átad, ártalmatlanít, az ország területére behoz, onnan kivisz, vagy azon átszállít, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) E § alkalmazásában veszélyes radioaktív anyag: a természetben előforduló vagy mesterségesen előállított anyag, amelynek egy vagy több összetevője ionizáló sugárzást bocsát ki, és amely az emberi életre és egészségre, vagy az élő és élettelen környezetre veszélyes.

A fenti értelmező szabály az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvénnyel összhangban határozza meg a radioaktív anyag fogalmát. Utóbbi jogszabályhely 2. § 3. pontja értelmében ugyanis radioaktív anyag a természetben előforduló vagy mesterségesen előállított olyan ionizáló sugárzást kibocsátó anyag, amely egy vagy több olyan radionuklidot tartalmaz, amelynek aktivitása vagy aktivitáskoncentrációja sugárvédelmi szempontból nem elhanyagolható. A törvény a tényállás alkalmazhatóságát az emberi életre és egészségre, illetve az élő és élettelen környezetre veszélyes radioaktív anyagokra korlátozza abban az esetben, ha az elkövetési magatartások tanúsítása bármely személy halálát, súlyos sérülését, vagy a levegő, a talaj, a víz minőségének, vagy az állatok és növények jelentős károsodását okozza vagy okozhatja. Ennek alapján bár nem kifejezetten csak az állatok sérelmére elkövethető bűncselekményről beszélhetünk, mégis a szankcionálás az állatok védelmét is szolgálja.

2.3. Állatok mint szabálysértés áldozatai

2.3.1. Természetvédelmi szabálysértés

187.§ (1) Aki

a) a természetvédelmi államigazgatási szerv engedélyéhez vagy szakhatósági hozzájárulásához kötött tevékenységet engedély vagy szakhatósági hozzájárulás nélkül, vagy az engedélytől, szakhatósági hozzájárulástól eltérő módon végez vagy végeztet, vagy bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget,

b) természeti területen - beleértve a védett természeti, Natura 2000 területet is - a természetvédelmi célokkal össze nem egyeztethető tevékenységet folytat, szemetel, a területet más módon szennyezi, tiltott helyen tartózkodik, engedély nélkül tüzet rak,

c) védett élő szervezet egyedét, származékát vagy barlangi képződményt jogellenesen megrongál, elvisz vagy elpusztít, illetve védett vagy fokozottan védett állatfaj egyedét élettevékenységében jelentős mértékben zavar, szabálysértést követ el.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés elkövetőjére a természetvédelmi őr, az önkormányzati természetvédelmi őr is szabhat ki helyszíni bírságot.

A természetvédelmi szabálysértés összetett tényállásának védett jogtárgya a természeti értékek és területek, valamint a biológiai sokféleség védelme. A kerettényállást három jogszabály tölti ki: a Tvt., a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény, továbbá a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V.9.) KöM rendelet.⁸⁰

A cselekmény 2020. március 1. napjától rendőrségi hatáskörbe tartozik, azonban szűk körben természetvédelmi őr is jogosult bírság kiszabására. Kiemelendő, hogy a szabálysértési felelősség megállapítása mellett, azzal párhuzamosan természetvédelmi bírság is kiszabható.

⁸⁰ Forrás: Kommentár a Szabs.tv. 187.§-ához

IV. Állatok a büntetés-végrehajtás és a bűnmegelőzés szolgálatában

Ahogy azt korábbiakban is említettem, állatokat - elsősorban kutyákat - büntetés-végrehajtási intézetekben egyrészt kényszerítő eszközként, másrészt a büntetés-végrehajtási intézetek elsődleges feladataira tekintettel objektumőrzésre, járőrözési feladatra, biztosítási feladatok ellátására, nyomkövetésre, illetve keresőmunkára is alkalmaznak. Ugyanakkor az állatok nevelő célzattal is kapcsolatba kerülnek a büntetés-végrehajtással, így egyúttal elősegítve az elkövetők társadalomba való visszailleszkedését és speciálpreventív módon szolgálják a visszaesés megelőzését.

1. A büntetés-végrehajtás "állati" módjai

A szolgálati kutya őrzési és rendfenntartási célból használható kényszerítő eszköz a büntetés-végrehajtásban dolgozók számára. Alkalmazásának szabályait a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény 21.§ (1) bekezdése a rendőrök által használható szolgálati kutya alkalmazásának szabályaihoz hasonlóan állapítja meg.

Nem ritka azonban, hogy az elkövetők a végrehajtás során nem "felügyelőként", hanem a társadalomnak adandó jóvátétel tárgyaként kerülnek kapcsolatba az állatokkal. Számos esetben a közérdekű munkára ítélt bűnelkövetők/szabálysértések elkövetői a közérdekű munkát valamely - a pártfogó felügyelői szolgálat listáján szereplő - állatvédelmi vagy állatgondozó szervnél kötelesek elvégezni. Ennek során az ilyen otthonokban "lakó" állatok szükségleteinek kielégítésével teljesíthetik a rájuk kiszabott büntetést. Ebbe - természetesen minden elítéltnek a fizikumától és képességeitől függően - beletartozik az etetés, itatás, takarítás, tisztítás (csutakolás, fürdetés), sétáltatás vagy épp karbantartási munkálatok.

2. Állatokkal a sikeres reintegrációért

2.1. Nemzetközi példák

Az állat-asszisztált terápiát eredetileg nem a büntetés-végrehajtási intézetekben történő alkalmazásra fejlesztették ki, a társadalom számos különböző alcsoportjában bevethető módszernek bizonyult. A leggyakrabban a mentális rendellenességgel küzdők, az időskorúak és a gyermekek körében találkozhatunk terápiás célból alkalmazott állatokkal. A téma kapcsán fellelhető leggazdagabb forrásanyag az USA-hoz köthető, de többek között Kanadában, Ausztráliában, Új-Zélandon, Japánban, Argentínában, Dél-Afrikában, Angliában, Skóciában, Svájcban, Olaszországban, Szerbiában is vannak törekvések az ilyen jellegű állatprogramok bevezetésére, amelyeket gyakran szakképzési, illetve szociális készségeket fejlesztő tréningek részeként alkalmaznak. A programok tapasztalatai azt mutatják, hogy sokat segíthetnek a fogvatartottak egyéni, szociális és emocionális készségeinek alakításában, így egyrésztől egyfajta terápiás programként is felfoghatók, másfelől hozzájárulhatnak a fogvatartottak rehabilitációjához is.⁸¹ A terápiába elsősorban kutyákat, macskákat, lovakat és madarakat vonnak be, más terápiák kiegészítéseként. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a programban való részvétel nem nyitott mindenki számára. A programba való bekerülést több vizsgálat is megelőzi, amely alapján megállapítható, hogy az elítélt magatartásának helyes irányba történő fejlesztése az állatokkal való interakciók révén lehetséges-e, illetve az adott elítélt habitusa az állatokra nem jelent-e veszélyt. „Az állat által nyújtott szeretet különösen jótékony lehet a gyermeküktől különélő női fogvatartottak körében, illetve hivatkozhatunk arra is, hogy a kiképzett kutyák széles körben keresettek vagy szolgálati, vagy családi állatként.”⁸²

Amerikában az állatok börtönkörnyezetben való alkalmazása viszonylag hosszú múltra tekint vissza. Az 1800-as években az állatokat még szigorúan a fogvatartottak munkavégzésénél használták. Az amerikai polgárháborút követő zavaros időszakban a fehér társadalom különösen a déli államokban vélte úgy, hogy tenni kell valamit a felszabadított rabszolgákkal. A „megoldást” a büntető igazságszolgáltatási rendszer kínálta: a kis tárgyi súlyú cselekményeket, leginkább lopást elkövető egykori rabszolgákkal megteltek a büntetés-végrehajtási intézetek, amelyek ezeket a

⁸¹ Juhász Zsuzsanna: Állatterápia börtönkörnyezetben, Miskolci Jogi Szemle 16. évfolyam, 1. szám 2. kötet, Miskolc, 2021., 32-34. oldal

⁸² Juhász Zsuzsanna, 35. oldal.

fogvatartottakat az egykori ültetvényeken való munkavégzésre kötelezték, immár azonban nem rabszolgaként, hanem büntetésüket töltő rabokként. A farmokon történő munkavégzés során az elítéltek lovakat használtak a szántáshoz, a szarvasmarhák és a disznók összetételéhez. A fogvatartottak állatokkal való kapcsolata tehát ekkor még pusztán a munkavégzéshez kötődött és terápiás kapcsolatnak egyáltalán nem lehetett nevezni.⁸³

Az 1920-as évek érdekes kezdeményezésének volt tekinthető az „életfogytiglani börtönre ítélt macskagyilkos” labrador története. Az amerikai újságok 1925-ben sorra vették át egymástól a hírt, miszerint Pep the Blacket, a notórius labrador retrievert 1924-ben életfogytiglani börtönre ítélték Pennsylvániában, mert megölte a kormányzó feleségének macskáját. Egyesek szerint a cikk csak a hatásvadász újságírás egyik remek példája, mások a kormányzóval szembeni politikai támadásnak titulálták, azonban sokan elhitték a történetet, mivel a kutyáról még egy rabosítási fotót is készítettek, amin saját számot is kapott. Ő lett a C2559-es rab, vagy ahogy az elítéltek nevezték, "Pep the Black" (Pep, a fekete). Pep the Blacket végül a New York Times tisztázta a vádak alól, mivel valójában azzal a céllal adományozták a büntetés-végrehajtási intézetnek, hogy javítsa az elítéltek morálját. Így végül Pep tényleg élete végéig büntetés-végrehajtási intézetekben élt, ahol segítette a rabok reintegrációját, ezzel egyesek szerint örökre megváltoztatta az amerikai büntetés-végrehajtási rendszert.

A II. világháború alatt az Egyesült Államok által fenntartott német hadifogolytáborokban az állatok szintén fontos, egyebek mellett már terápiás szerepet is betöltöttek. A fennmaradt források tanúsága szerint a New Hampshire-i táborban fakitermeléshez használt lovak például nemcsak a hadifoglyok munkavégzését könnyítették meg, hanem az állatoknak köszönhetően egyfajta pozitív interakció bontakozott ki a foglyok és a helybéli lakosok között. A táborban raboskodó németek a táboron kívül történő munkavégzés során emellett a talált vadon élő állatokat is befogadták, így került hozzájuk például egy nyúlcsalád, varjak, sőt egy medvebocs is, akit megszelídítettek.⁸⁴

Az első modern programok egyike volt Pauline Quinn domonkos-rendi apáca és Leo Bustard, a Washingtoni Állami Egyetem Állatorvosi Kara dékánjának kutyakiképző programja, amely 1981-ben

⁸³ Alicia M. Loe: Prison-based animal programs: a descriptive analysis, Theses, Paper 6., Greeley, University of Northern Colorado, 2015, 11. o., Hivatkozva: Juhász Zsuzsanna, 36. oldal.

⁸⁴ Allen V. Koop: Stark decency: German prisoners of war in a New England village, London, University Press of New England, 1988, 79. o., Hivatkozva: Juhász Zsuzsanna, 36. oldal.

Washington államban női fogvatartottak körében vezettek be. A helyi menhelyről elhozott állatokat az elítéltek gondozták és egyúttal képezték is. A program eredményeként az érintett női fogvatartottak piacképes szaktudásra tettek szert, növekvő önbecsülésről számoltak be, nőtt együttműködő képességük, felelősségérzetük, emellett a program a fogvatartottakon kívül segítséget jelentett az otthontalan, egyébként elaltatásra váró állatoknak. A fogvatartottak munkájának köszönhetően nagyon sok állat vált ugyanis örökbefogadhatóvá, másokat pedig további képzésekre küldtek annak érdekében, hogy többek között csökkent mozgásképességű személyek segítő állatai legyenek. Ilyenformán a program tényleges támaszt, segítséget jelentett azoknak a speciális szükségletű személyeknek is, akik részére az állatokat kiképezték.⁸⁵

Az USA Colorado és Oklahoma államában a megbízható és állatszerető elítéltek vadlovak gondozásával és kiképzésével foglalkozhatnak. Mindkét államban 1992-ben került sor a program beindítására, a lovakkal való bánásmódról 60-120 nap alatt képzik ki az elítélteket. A fogvatartottak megtanulják az állatok irányítását, ápolását, etetését; munkájuk révén havonta 20-30 ló kiképzésére nyílik lehetőség. A kezdeményezés elsősorban Canon Cityben található Colorado Korrekciós Központot érinti. Az itt betanított lovakat egyrészt magánszemélyek, másrészt a határőrség vásárolja meg. Nagyon nagy a kereslet a betört musztángok iránt, egy lóért akár 1.025 dollárt (kb. 202 ezer forintot) is kérhetnek. Canon Cityben évente 75 lovat vesznek meg. A lovakkal való kommunikáció megköveteli a nyugodt és higgadt viselkedést, és türelemre tanít. Ez azt jelenti, hogy az állatok idomítása kedvezően befolyásolja a programban résztvevő elítéltek jellemét. Brian Hardin, a program felügyelője kiemelte, hogy a trénerként dolgozó elítéltek esetében a visszaesés kockázata a 68%-os országos átlag felére tehető.⁸⁶

Az Egyesült Államokban ennél elterjedtebb módszer az ún. "Prison Dog Training Program" (börtönkutya program), amelynek lényege, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek egyfajta jutalomként lehetővé teszik az arra alkalmas rabok számára, hogy egy-egy kutyát magukhoz véve töltsék mindennapjaikat az intézet falai között. A program számos előnnyel jár mind az elítéltek, mind a kutyák számára:

1. Egyrészt ezzel a kutyák megmenekülnek, ugyanis az összes kutyát sintértelepekről hozzák el, ahol e nélkül rövid úton elaltatnák őket.

⁸⁵ Juhász Zsuzsanna, 37. oldal

⁸⁶ Forrás: Joanna Glenwood: Inmate wild horse training programs. Denver Post, 2010.12.02.

2. Az elítélteknek jóval több idejük van foglalkozni a kutyákkal, mint az intézet falain kívül élő gazdák többségének, ezáltal a kutyák is gyorsabban fejlődnek és a kötődés is hamarabb alakul ki az állat és gondozója között.
3. A kutyák jelenléte nemcsak az elítéltek, de az örök közérzetére is jó hatást gyakorolnak.
4. A programban való részvétel kiváltság, amelyet az elítélteknek ki kell érdemelni, ezáltal motiválhatóbbak a helyes viselkedés tanúsításában.
5. A rabok által trenírozott kutyák speciális oktatásban részesülnek, így kiképzésük befejeztével fogyatékosok segítőiként vagy terápiás kutyákként teljesíthetnek szolgálatot. A képzésük pedig nem jár extra költséggel, mivel a rabok nem kutyakiképzői fizetésért végzik tevékenységüket.
6. A kutyákkal rehabilitált elítéltek 20-36%-kal kisebb valószínűséggel válnak bűnismétlővé.⁸⁷

A skandináv országokban a börtön korrekciós tevékenységrendszerének központjába a teljes személyiséget megcélzó nevelést állítják. A kezelés során elsősorban nem az elkövetett bűncselekményre koncentrálnak, hanem a börtönön túli életre, mindazokra a helyzetekre, amelyek problémát jelenthetnek a szabadulást követően a fogvatartottaknak; többek között a háztartási ismeretekre, a munkavállalásra és a káros szenvedélyek veszélyeire. Arányosan, a szabadulásra történő felkészülés érdekében alkalmazzák az olyan kezelési programokat, mint a kognitív képességek fejlesztése, az agresszió és a káros szenvedélyek kezelése mellett a szakképzést, munkavállalási tréninget és az oktatást. A holisztikus megközelítés ugyanakkor nem csak a fogvatartott személyiségének egészére való összpontosítást jelenti, hanem a fogvatartottak tágabb értelemben vett szociális dimenzióját is középpontba állítja. Amíg a büntető (punitive) felfogás szinte kizárólag az egyénre és annak felelősségére fókuszál, mellőzi a bűnelkövetéssel kapcsolatba hozható szociális tényezőket, valamint elveti az eredményes nevelés esélyét, addig a holisztikus szemléletmód az egyén és a társadalom közös felelősségét hangsúlyozza. Finnországban K. J. Lång irányítása mellett kapott először meghatározó szerepet a fogvatartottak börtönön belüli „nevelésének” határozott igénye; ugyanakkor hangsúlyozták a társadalom közreműködésének lényeges szerepét a folyamat sikerében. Bevezették a “kétirányú utca” fogalmát a korrekciós szakirodalomba.⁸⁸

⁸⁷ Forrás: Jennifer Nelson: 6 things to know about prison dog training programs, <https://iheartdogs.com/6-things-to-know-about-prison-dog-training-programs/>

⁸⁸ Ministry of Justice, Finland (1999): Mission and short-term policies of the Prison Administration and the Probation Association of Finland. Helsinki, University Press, 5. oldal

A norvégiai Bostoy börtön a világ első ökológiai börtöne. Oyvind Alnaes, az intézet igazgatója foglalta össze az általuk alkalmazott holisztikus nevelési-kezelési munka lényegét: „Úgy gondoljuk, hogy nincs egyetlen olyan konkrét tényező, amely megváltoztatja az embert. Számtalan faktorial kell kalkulálnunk. Az ökológiai szemléletmód egy gondolkodási láncolat, ahol valamennyi láncszem kötődik a többihez. Ez olyan, mint egy fogaskerék, amely illeszkedik a többihez. Ha csak egyetlen fog is hiányzik, a rendszer megáll. Véleményünk szerint a mi programunkban a fogaskerék valamennyi foga megtalálható: oktatás, munka, szakképzés és a többi... Jelenleg egy ősi norvég lófajtát tenyésztünk, de vannak borjaink is. A mezőgazdaságban foglalkoztatott fogvatartottjaink valamennyien felelősek egy-egy tehénért. Ezen a módon kívánjuk fejleszteni a felelősségérzetüket a gyakorlati élet során. Az illető fogvatartott a rábízott állat gondját viseli, neki kell etetnie és ellátnia. Amikor borja lesz a tehénnek, akkor már az is a fogvatartotthoz tartozik. Olyannyira, hogy már a megszületésénél is segédkeznie kell, majd a gondozását is ő végzi, sőt egy kiállításra is el kell vinnie, és ott bemutatnia. Úgy gondoljuk, hogy a felelősség megtanításának és begyakoroltatásának ez egy jó módszere. A tapasztalatok szerint az empátia kialakítása és fejlesztése is megvalósul ezen a módon. És mielőtt elfelejtem: így a fogvatartottak érzelmei is alakíthatóak...”⁸⁹

Ausztráliában, Victoria államban a fogvatartottak 1974 óta vehetnek részt kutyák képzésében és gondozásában. Azóta Ausztrália valamennyi államában megtalálható ez a börtönalapú állatprogram. A jelenlegi programok egy része kombinált: a szakképzési és a szolgálati állat szocializációs program elemeit vegyítik. Ilyen programok a labrador kölyökkutyák segítő kutyává történő kiképzése, illetve találkozhatunk gazdátlan, elhagyatott állatok megmentésére, reszocializációjára irányuló programokkal is.⁹⁰

Japánban tradicionálisan az állattartás a börtönbeli munkáltatás egyik formájaként jelenik meg, illetve a szigetország kistestű madarak tartását engedélyezi a magánzárkában lévő fogvatartottak számára. 2007-től a sikeres reintegrációt elősegítő törvénycsomag részeként megjelent az állat-asszisztált börtönprogram is, azzal a nem titkolt szándékkal, hogy javítsa a fogvatartottak általános mentális állapotát. Az állat-asszisztált programot az egyik bv. intézet speciális részlegében kutyalátogatási programként vezették be enyhe fokban mentális rendellenességgel küzdő férfi

⁸⁹ Kevin Warner (2009): Resisting the new punitiveness: penal policy in Denmark, Finland and Norway. Paper presented at 5th Irish Criminology Conference. University College Dublin, 2009. június 14-15.

⁹⁰ Lauren M. Humby: Pawsitive Solutions: The symbiotic relationship between prisoners and dogs, University of New England, Dissertation, 2017, 12-15. o. Hivatkozva: Juhász Zsuzsanna, 40. oldal.f

fogvatartottak körében. Az állatokat a helyi közösségből önkéntesek vitték el a fogvatartottakhoz és a program során a fogvatartottakkal párban kutyasétáltatásra, engedelmisségi tréningre, az állat egészségi állapotának ellenőrzésére, kutyamasszázsra, valamint az állattal való játékokra került sor.⁹¹

Svájcban, 1980-ban, a Saxierietti férfi börtönben vezettek be egy olyan kísérleti programot, amelynek keretében a fogvatartottak a szabadulásra felkészítés keretében macskát tarthattak a zárkájukban, illetve az állatok a zárkán kívül is velük lehettek.

Olaszországban kábítószerfüggő férfi fogvatartottak kezelésére pszichoterapeuta közreműködésével alkalmaznak kutyasétáltatási terápiai kezeléseket, míg Skóciában egyrészt két speciális részlegnél találkozhatunk börtönalapú állatterápiai programmal macskák, különféle papagájok és halak bevonásával, másrészt 2011-től egy közösségi szolgálati modellbe sorolható kutyaképző program kezdte meg működését fiatalkorú férfi fogvatartottak körében.⁹²

Szerbiában, 2017 októbere óta alkalmaznak börtönalapú állatprogramot, amelynek keretében a város és a büntetés-végrehajtási intézet közös erőfeszítésének köszönhetően a város területén talált kóbor kutyák a fogvatartó intézet területén kapnak elhelyezést és ellátást. A fogvatartottak az állatok gondozásán felül az alapkészségekre is megtanítják az állatokat, hogy így készítsék fel őket az adoptálásra. A programban való részvétel önkéntes, ugyanakkor csak a jó magaviseletű és félig-nyitott körleten elhelyezett fogvatartottak számára elérhető.⁹³

2.2. Magyar programok

Hazánkban Vas megyében a 2000-es évek elején a nehezen kezelhető fiatalkorú elkövetők helyes irányba történő nevelése érdekében több évben is megszervezték a programot, amely során 5-6 intézetben tartózkodó fiatal 8 héten át heti 2 alkalommal foglalkozott gazdátlan kutyákkal, ami a raboknak megtanította a felelősség és a gondoskodás jelentőségét, egyszersmind segített több kutyának is gazdát találni, néha épp a velük foglalkozó elítéltek vették őket magukhoz, ezzel a civil

⁹¹ Naoko Koda et al: Effects of a dog-assisted program in a Japanese prison, *Asian Criminology*, (2015) 10, 194-196. o., Hivatkozva: Juhász Zsuzsanna, 40. oldal.

⁹² Rebecca J. Leonardi et al.: "You Think You're Helping Them, But They're Helping You Too": Experiences of Scottish Male Young Offenders Participating in a Dog Training Program, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14 (2017) 8., 945. o., Hivatkozva: Juhász Zsuzsanna, 41. oldal.

⁹³ Ana Batrićević: Animals and the resocialization of offenders: From ideas to application, *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, (2019) 1., 16-17. o., Hivatkozva: Juhász Zsuzsanna, 41. oldal.

életben is folytatva a megkezdett nevelő munkát. Szirmabesenyőn (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) a fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézetében a 2000-es évektől kezdődően több évben is megszervezték a cellakutya programot, amelyben egyszerre négy-öt, többnyire nehezen kezelhető fogvatartott vehet részt. A fiatal rabok leendő vakvezető kutyákat oktatnak az alapvető szociális készségekre. Ennek során megtanulják az erőszakmentes akaratérvényesítést és azt, hogy ne vegyék el a másét. A cellakutya programba azóta több más menhely is bekapcsolódott. Szintén fiatalkorúak nevelését segítő program indult 2010 nyarán a kecskeméti börtön fiatalkorúak intézetében is, amely ugyanúgy rengeteg sikertörténetet tudhat a magáénak.

A Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben 2014-ben indult kábítószer prevenciós program, ahol az intézet kábítószer-prevenciós és gyógyító-nevelő csoportjaiban elhelyezett szabadságvesztés büntetésüket töltő fogvatartottak önismeret-pszichoedukáció, autogén tréning, művészetterápiás foglalkozás és a leginnovatívabb elem az állat-asszisztált (kutya) terápia segítségével gyógyulhatnak. A speciális csoportokban tematikus foglalkozások segítségével az állat és az ember közötti kapcsolat olyan emocionális szintre emelkedik, amelyben sikeresen kialakulnak, fejlődnek a résztvevő szociális-, kommunikációs-, emocionális képességei. Ezek a képességek hozzásegítik, hogy a re-szocializáció megfelelően végbe menjen, és a felnőtt szermentes életet tudjon élni a börtönön kívüli világban. A lezajlott kutyaterápia után autogén tréninggel és művészetterápiával folytatódik a program.⁹⁴

Állatok "nevelik" a rabokat a váci börtönben is, ahol az elítéltek egy ékszerteknősről, nyulakról és hörcsögökről is gondoskodnak terápiás céllal. A rabok szívesen foglalkoznak az állatokkal, ezzel együtt megtanulják a gondoskodást. Az állatokkal való törődés fejleszti a rabok együttérzési képességét, az állatterápiával az elítéltek érzelmi élete fejleszthető. A szegedi Csillag börtönben pedig tengerimalacokkal találkozhatunk, akiket a ténylegesen életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt rabok látnak el, így ismerve meg az egészséges kötődést.

⁹⁴ Forrás: <http://bv.gov.hu/kutyaterapia-palhalman>

V. Összegzés

Az állatok évezredek óta szolgálják az embert, és mi a végtetekig kiaknázzuk a bennük rejlő lehetőségeket. Az állatok számos közös, kivételes, az emberi tudást - és olykor képzeletet is - meghaladó képességgel bírnak, emellett azonban minden állat egyedi, csak rá jellemző, speciális tulajdonságokkal is rendelkezik. Ezen képességek feltérképezése és hasznosítása, a szolgálatra alkalmas állatok (hazánkban elsősorban kutyák és lovak) kiválasztása, kiképzése és igénybevétele az ember feladata és kiváltsága. Természet adta képességeik mind a mai napig felülmúlhatatlanok az ember alkotta technikai eszközökkel. A technika primátusával ellentétben tehát, ha ismerjük a természet adta lehetőségeket (állatok ösztönös viselkedésének kihasználása pl. a méheknél), a jelenben is tudjuk azokat hasznosítani.⁹⁵

Azonban nem szabad megfeledkezni arról, hogy az állatok nagyobb részt az emberre vannak utalva. Életük, jólétük, de még cselekedeteik is az ember tettein múlnak. A fentiekben kitértem arra, milyen nélkülözhetetlen munkát végeznek az állatok a bűnüldözésben, a bűnelkövetők rehabilitálásában, ám ösztöneik árnyoldalát kihasználva könnyedén az ember ellen is alkalmazhatók. Bántalmazásuk pedig minden kétséget kizáróan nem pusztán erkölcsi rosszallást vagy pénzbeli jóvátételt, hanem a büntetőjog eszközeinek alkalmazását kívánja meg. Ugyanakkor a jogalkalmazóknak magánemberként és jogászként is meg kell találni az arany középutat az állatok kegyetlen, szipolyozó kihasználásának elfogadása és a radikális állatvédelem között.

⁹⁵ Horváth Orsolya, 19. oldal

Felhasznált irodalom

1. Dr. Kiszella Andrea: A szolgálati kutya alkalmazása avagy a „szimatoló műszer”, Jogi Fórum publikáció, Miskolc, 2016
2. Farkasné Halász Henrietta: Állatok a büntetőeljárásban: „Állati” és állatok elleni bűnök, Pécsi Határőr XIX. kötet, 2017.
3. Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika jövőbeli fejlesztési lehetőségei, kihívásai, Pro Futuro 2013/2. szám
4. Horváth Orsolya: Azonosító és keresőkutyák kriminalisztikai alkalmazása, PhD értekezés tézisei, Pécs, 2018
5. Jávor Benedek: Állatvédelem (jegyzetek). In: Nyéki Kálmán (szerk.): Bioetika és Környezeti Etika. II. Budapest, Család, Ifjúság és Bioetika Intézet Alapítvány, 2010.
6. Joanna Glenwood: Inmate wild horse training programs. Denver Post, 2010.12.02.
7. Juhász Zsuzsanna: Állatterápia börtönkörnyezetben, Miskolci Jogi Szemle 16. évfolyam, 1. szám 2. kötet, Miskolc, 2021.
8. Kevin Warner (2009): Resisting the new punitiveness: penal policy in Denmark, Finland and Norway. Paper presented at 5th Irish Criminology Conference. University College Dublin, 2009. június 14-15.
9. Ministry of Justice, Finland (1999): Mission and short-term policies of the Prison Administration and the Probation Association of Finland. Helsinki, University Press
10. Tremmel Flórián-Fenyvesi Csaba-Herke Csongor: Kriminalisztika. Tankönyv és Atlasz. Budapest-Pécs, Dialóg-Campus kiadó, 2002.

11. Zoltán Ödön: Az állatvilág jogi védelme. Magyar Jog, 1986/2. szám

Internetes források:

12. Világszám lett a magyar rendőrlő,
<https://www.allattenyesztok.hu/aktualis/hirek/vilagszam-lett-a-magyar-rendorlo>

13. Furcsa középkor: állatokat állítottak bíróság elé,
<https://24.hu/tudomany/2015/09/24/furcsa-kozepkor-allatokat-allitottak-birosag-ele/>

14. <http://bv.gov.hu/kutyaterapia-palhalman>

15. Jennifer Nelson: 6 things to know about prison dog training programs,
<https://iheartdogs.com/6-things-to-know-about-prison-dog-training-programs/>

16. Állatjólét és állatvédelem az Unióban,
<https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20200624STO81911/allatjolet-es-allatvedelem-az-unioban-videoval>

Jogsabályok:

1. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
2. Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez
3. Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez
4. Miniszteri indoklás a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez

5. A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény
6. Kommentár a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvényhez
7. Miniszteri indoklás a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvényhez
8. A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény
9. A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény
10. Miniszteri indoklás a 2010. évi CXXII. törvényhez
11. A közterület-felügyeletről szóló 1999. évi LXIII. törvény
12. A fegyveres biztonsági őrsegről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról szóló 1997. évi CLIX. törvény
13. A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény
14. A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény
15. A szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet
16. A közterület-felügyelői intézkedések végrehajtásának módjáról és eszközeiről szóló 43/1999. (XI. 26.) BM rendelet

17. A rendőrségi fogdák rendjéről szóló 56/2014. (XII. 5.) BM rendelet
18. A pénzügyőri intézkedések és a kényszerítő eszközök alkalmazásáról, valamint az elfogott, előállított, őrizetbe vett és fogva tartott személyek őrzésének és kísérésének eljárási szabályairól szóló 20/2018. (XII. 21.) PM rendelet
19. A közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM-BM együttes rendelet
20. A büntetés-végrehajtási szervek területére történő be- és kilépés, valamint a büntetés-végrehajtási szervek területén tartózkodás részletes szabályairól szóló 44/2007. (IX. 19.) IRM rendelet
21. A nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet
22. A közigazgatási bírsággal sújtandó közlekedési szabályszegések köréről, az e tevékenységekre vonatkozó rendelkezések megsértése esetén kiszabható bírságok összegéről, felhasználásának rendjéről és az ellenőrzésben történő közreműködés feltételeiről szóló 410/2007. (XII. 29.) Korm. rendelet
23. A Rendőrség Kutyás Szolgálati Szabályzatáról szóló 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás
24. A Rendőrség Lovas Szolgálati Szabályzatáról szóló 7/2021. (IV. 9.) ORFK utasítás
25. A körzeti megbízotti szabályzatról szóló 26/2015. (XII. 9.) ORFK utasítás